

Stratejik Kaynak Petrol ve Terör İlişkisi

Strategic Resource Oil and Terror Relationship

Prof. Dr. Kamil Uslu (Doğuş University, Turkey)

Abstract

The September 11 events provided an opportunity for the US administration, initiating strong policies to better understand the region. It also reminded the world of America's political-military control capacity. The terrorist attacks on September 11 were not a real surprise. Indeed, 9/11 looked like the wild fantasies they needed to justify a new military role developed by American strategic analysts and military and intelligence planners. Terrorism is intended to intimidate or coerce individuals, societies or governments by a person or an organized group with the threat of threat or use of force. Terrorism is an illegal act, usually for ideological or political reasons. Oil is not an object, but also contains many positives and negatives. Turkey is a neighbor with its geopolitical position as the world's proven oil and natural gas reserves, with three-quarters of the country. It takes part in many important projects, including a natural "Energy Center" between the energy-rich Caspian, Central Asian, Middle Eastern countries and consumer markets in Europe. It supports these projects. As long as the strategic resource, oil and scarce brand are available, terrorism will not end. political instability in the oil belt of countries in the immediate vicinity of Turkey brings many disadvantages. This situation also adversely affect the Turkish economy, itself non-threatening terrorism and conflict of interest due to the large states to support terrorism in Turkey has led to more cautious.

1 Giriş

Stratejik bir kaynak olan petrol, insanlığın hizmetine çağlar öncesinden girmiştir. Zamanla günümüzün modern ekonomilerin vazgeçilmez kaynağı haline gelmiştir. Petrolün yakın ikamesi olmaması stratejik yapısını devam ettirirken, ülkelerin sosyal, makroekonomik ve politik yapılarında önemli bir yere sahiptir. Petrolün kısa geçmişine baktığımızda petrol, eski çağlardan beri var olan bir maddedir. "Eski Orta Doğu'da bitümen ticari meta olarak satılıyor ve inşaatlarda harç olarak kullanılıyordu. Filistin'deki Eriha kenti ve Mezopotamya'daki Babil'in duvarları bu harçla yapılmıştır. Büyük olasılıkla Hz. Nuh'un gemisi ve Hz. Musa'nın sepeti, su geçirmemesinin nedeni de bitümenle kalafat edilmişler. Nihayet petrol, Bakü ve Pennsylvania'da petrol keşfedildiğinden sonra, reel politikanın ve endüstrilerin vazgeçilemez ekonomik kaynağı haline dönüştürmüştür.

Günümüzde, finansal ve ticari yönlere odaklanarak petrol endüstrisi, dünyanın en büyük ve en önemli küresel endüstrilerinden haline gelerek, bu endüstrilerinin analizleri yapılabilmektedir. Ne yazık ki, petrol kaynağı stratejik hale gelmesiyle, dünya üzerindeki savaşların, işgal, sömürü ve terörist faaliyetlerin de bir sonucu olmuştur. Sektörün küresel ekonomide ne kadar önemli olduğu ve endüstrinin günlük hayatımızın pek çok yöne dokunduğu düşünüldüğünde, zaman zaman bu alanda bilgi eksikliğimiz bizleri şaşkırtabilmektedir.

1967 yılında Arap – İsrail Savaşı sonrasında, Arap ülkeleri kendi aralarında Arap Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı (APİEÜT), 1973 yılında Kuveyt'te kurmuşlardır. APİEÜT, İsrail'i destekleyen, ABD, İngiltere, Batı Almanya gibi ülkelere petrol ambargo koymuştur. Ayrıca, Teşkilat, petrol arzını da azaltmıştır. Bununla beraber, Batılı Ülkelerde petrol girdi maliyetleri artmıştır. Özellikle ABD'de Dolar devalüe edilmiş ve Bretton Woods Sistemi çökmüştür. Bu olayların sonucunda; ABD de petrol maliyetlerini azalmak için Stratejik Petrol Rezervi (SPR), 1975'te kurulmuştur. Bununla beraber, ABD, 1 milyar varil ham petrole petrol depolama kapasitesini kurarak, petrol arzındaki kesintilerden korumak için önlemler almıştır.

Arap – İsrail Savaşı sonra, Arap ülkelerinde Batı Ülkelerine karşı, radikal terör örgütler faaliyete geçmiştir. Terörizm sadece Arap ülkelerinin bir ürünü değildir. Batı toplumlarında hala var olan bir olgudur. Terörist gruplar, ülkelerindeki, gelir ve sosyal adaletsizliğe karşı direnişe başlamışlardır. Aslında, terör örgütleri tarihin her döneminde vardır. Çünkü terörizm, insanlık için en kötü fiili bir durumdur. Şüphesiz terör olayları, tarihsel, dini çatışmalarla vurgulanan, kültürel ve sosyal bir savaşı işaret etmektedir. Batı ve gelişmiş dünya, belki de şu anda yok olan, ama hala devam eden sömürü üstünlüğünü, oluşma tehlikesini sözde olumlu bir şekilde göz ardı edebilmiştir.

Terörizm, değişimi etkilemek veya varsayılanı taciz etmek için bir araç olarak yeni bir düşman değildir. Terörizm, petrol endüstrisinde de yeni değildir. Stratejik kaynak petrol, kıt kanyak olduğu sürece, terörizm de bitmeyecektir. Türkiye'nin yakın çevresinde bulunan petrol kuşağı ülkelerdeki siyasi istikrarsızlıklar birçok olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Türk ekonomisini de olumsuzlardan etkilenmektedir. Türkiye çevresindeki terörizm ve yerli işbirlikçileriyle tehdit edilmektedir. Radikal terörizm, tarihsel terör olaylarının genel olarak okunması, 9/11 başlamıştır. El Kaide'nin 11 Eylül 2001'de New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne ve ABD'nin Savunma Bakanlığına (Pentagon) düzenlediği terör saldırılarında hayatlarını kaybedenler ile öne çıkmaktadır. Irak'ta kendine göre İslami dinci hareketler, Yasser Arafat, El-Kaide veya Usame bin Ladin de dâhil olmak üzere genel terörizm konularının türevleridir.

Terörizmi İslam'la anılması, İslam inancına tamamen terstir. İslam inancı, insanı hayatın merkezine koyar. Onu yüceltir ve yaşatmaya çalışır. Bugün İslam adını kullanarak oluşturulan terör olayları, bu olayları çıkaranların kendi menfaat ve çıkarları içindir. Çalışmanın amacı; Stratejik kaynak petrolün, terörizmle ilişkisini ortaya koymaktır. Burada terörizmin tarihi geçmişini, petrol terörizmi ilişkisini, petrolün kısa tarihi geçmişini, Ortadoğu'nun stratejik önemi ve zengin petrol rezervlerine sahip olma çatışmalarını incelemeye çalışılmıştır. Türkiye'nin yakın çevresinde bulunan petrol kuşağı ülkelerdeki siyasi istikrarsızlıklar birçok olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Türk ekonomisini de olumsuzlardan etkilenmektedir. Türkiye'nin güneyindeki terörizm tehdit edilmektedir. Büyük devletlerin, petrol kaynağına doğrudan veya dolaylı ulaşması için, teröristleri kullanmaktadır. ABD ve Rusya gibi ülkeler, Suriye'deki Petrol alanlarına sahip olmak için İŞİD, PKK/ PYD'yi kullanmaktadır. Kıt kaynak çıkar çatışmasından dolayı, teröre destek vermeleri Türkiye'yi bölgede daha dikkatli olmaya yöneltmiştir.

2 Sömürgecilik ve Ekonomik Kaynak İlişkisi

Sömürgecilikle emperyalizmin arasında kesin bir ayırım yapılamamaktadır. Sömürgecilik; 18. – 19. Yüzyıllarda yaygın olarak kullanılmıştır. Sömürge ülkelerinin çeşitli amaçları vardır. Kısaca; güçlü devletlerin stratejik kaynaklara ulaşması, kontrol altına alması ya da nüfus yoğunluğu ile yetersiz topraklarını genişletmesi ya da dini yayılma amacıyla olmuştur. 20. ve 21. Yüzyılda emperyalizm deyimi kullanılmaktadır. Emperyalizm: "Bir devletin, diğer bir devlet üzerinde, ister maddi, ister manevi kontrolü ile nüfus kurması veya üstünlük sağlamasıdır" (Armaoğlu, 1984). Sömürgeciliğin başladığı dönemlerde ekonomik kıt kaynak elde etmek için bir nevi terör faaliyeti olarak nitelendirilebilir.

Avrupa'yı 1890'lardan sonra, sebep ekonomiktir. Sanayinin gelişmesiyle elde edilen üretim fazlasını hızla diğer ülkelere gönderebilme telaşı ile artan sanayi üretiminin ham maddeye olan ihtiyacı başlamıştır. Diğer bir deyişle, sanayileşmiş ülkelerin sürekli artan ekonomik kaynak ihtiyacı, yerli kaynaklardan sağlanamayınca başka ülkelerin kaynaklarına yönelmişlerdir. Bu dönemde endüstrinin enerji ihtiyacı çoğunlukla kömüre dayanmaktadır.

"Dünya ticaretinin 1870 de 58 Milyar Frank iken, 1913 yılında 200 milyar Frank'tır. 1800 yılında Avrupa kömür üretimi sadece 15 ton iken, 1900 yılında, 700 milyon tona ulaşmıştır. 1913 yılında ise, 1,2 milyar tondur. 1890 yılında petrol üretimi 10 milyon ton, 1900 de 20 milyon ton, 1910 yılında 44 milyon ton, 1913 yılında 52 milyon tona ulaşmıştır. Endüstrinin gelişmesiyle birlikte, Petrol üretimindeki artış, sömürgecilik bakımından yeni mücadelelere yol açmıştır." 1900'lü yıllardan günümüze kadar, petrol ülkelerin ekonomilerinde artan bir hızla yerini alabilmekte ve stratejik kaynak olarak yerini korumaktadır. Yakın geçmişimizde de savaşların sebebi olmuş ve olmaya da devam edebilecektir. Bundan dolayı da terörizmin doğrudan veya dolaylı kaynağı olmuştur.

3 Terör Tanımı ve Terörün Geçmişi

Terörizm, değişimi etkilemek veya varsayılanı taciz etmek için düşman bir araçtır. Terörizm petrol endüstrisinde de yeni bir şey dediğidir. Batılı teorisyenler terörizmi; fiziksel güçle, özellikle de suikastla ilişkilendirme eğilimindedir. Terörizm, siyasi amaçların peşinde koşarken şiddet ve gözdağı kullanmaktan ibarettir. "Terör" kelimesinden gelen "terörizm", Fransız Devrimi sırasında uygun bir şekilde adlandırılan terör döneminde ortaya çıkmış gibi görünüyor. Girondin'lerin düşüşünden Robespierre'nin düşüşüne kadar devrimci hükümet tarafından kararlaştırılan istisna halidir (Rockmore, 2011).

Terörizmin tanımlanması çok zordur. Virginia Held, "terörizm" in "genellikle saldırıya uğrayanların ötesine korku yayan politik şiddet" ve "belki de her şeyden daha fazla yayılması" olarak iki farklı tanım sunuyor. Küçük ölçekli savaşı andırıyor" ve "ya korku yaymak ya da savaşçı olmayanlara zarar vermek amacıyla" uygulanan siyasi şiddet olarak gösteriyor. Her iki tanım da, meşru bir askeri hedefi hedefleyen bir savaş eyleminin terörizm olarak kabul edildiğini ima ederek, savaş ve terörizmi birlikte yönetiyor gibi görünmektedir. Çünkü Troçki'nin "kıvılcık terör", "savaş" savunmasında işaret ettiği gibi... gözdağı üzerine kurulmuştur (Rockmore, 2011).

Siyasi terörizm bir savaş biçimidir. Direnişçilerin mücadele tarzı koşullar tarafından belirlenir ve mümkün olduğunda çeşitli stratejiler benimser. Ayaklanmanın en kolay şekli terörizmdir. Terörizmin benzersiz özelliklerini, diğer şiddet içeren çatışma biçimleriyle teröristlerin hedeflerini gerçekleştirmeyi umdukları ana stratejik fikir olarak tanımlanabilir. Terörizm, grupların devlete karşı şiddet içeren eylemleri anlamına gelir. Diğer bir tanım da, bir devletin kendi vatandaşlarına yönelik baskısıdır. Terörizm, diğer devletlere karşı savaşan devlet eylemleri olarak da tanımlanabilir. Tanımlarda terörizmin amacına göre de değişir. Terörizmin tanımı için gerekli olan temel varsayımların anlambilimin genel kabul görmemiş olması, örneğin ABD'nin 1985'te Roma ve Viyana havalimanlarına Libya destekli saldırılarının terör eylemleriydi ve mantıksal olarak kanıtlanmasının hiçbir yolu olmayışdır (Merari, 2007).

Fiziksel şiddet olarak anlaşılan terörizmin çok eski bir geçmişi vardır. Bilinen erken bir örnek, Peloponnes Savaşları sırasında Melians'ın Atina'nın sindirilmesi ve nihayetindeki toplu katliamdır. Çok daha sonra terörizm, suikastla sıkı bir şekilde ilişkilendirilmiştir. Görünüşe göre "suikastçı" terimi, üyelerinin sekizinci ila on dördüncü yüzyıllarda aktif olduklarına inanılan ve bu konuda uzmanlaşmış Nizari alt kesiminden bir grup, İsmali Müslüman

olan Haşşaşın (veya Haşşaşiyin olarak da bilinen) Haşşaşiyin'den geliyor. Haşşaşiyin'ler Abbasi seçkinlerine suikastler düzenlemişlerdir (Rockmore, 2011).

Terörizm, geçmişte, Batı ülkelerinin değişmez hayatlarının bir parçası olmuştur. “Bu tür olaylar arasında St. Bartholomew Günü 1572'de binlerce Fransız Protestan katliamı, Hollanda'da İspanyol birlikleri tarafından işlenen zulüm ve belki de en kötü şöhretli olayı, Katolikliğin var olduğunu düşünen Guy Fawkes'in, İngiltere'de zulüm görmesidir. Bunun üzerine Guy Fawkes'in içinde bulunduğu Barut Komplosu ile 5 Kasım 1605'te Parlamenti'ni havaya uçurmaya çalışmıştır” (Rockmore, 2011).

Terörizm yine geçmişte Rus hayatının uzun zamandır bir parçası olmuştur. Rus **nihilistleri** (Hayatın anlamsız olduğuna inanan ve tüm dini ve ahlaki ilkeleri reddeden kişi veya kişiler),1866'da Çar II. Aleksandr'a suikast düzenlemeye çalışmışlardır. Stalin, Rusya'da şov denemeleri sonucunda; kitlesel açlık, kronikleştirilen zorunlu çalıştırmaya dayanan bir dizi hapisane ve toplama kampları da dâhil olmak üzere, rezil bir terör saltanatı sürmüştür. Rus terörizminin en son örneği, Çeçenlere karşı devam eden ve binlerce ölümlü sonuçlanan savaştır (Rockmore, 2011).

Terörizm, “Amerikan tarihinde önemli bir rol oynar. Ku Klux Klan,(KKK) İç Savaş'tan sonra Beyazların üstünlüğünü güçlendirerek yeniden yapılanmaya karşı koymak için ortaya çıkmıştır. Nispeten yakın zamana kadar, beyazların siyahlara karşı yönettiği önemli bir terör kaynağıydı. 1868'de sadece Georgia'da KKK tarafından zincirleme ile 336 cinayet veya cinayete teşebbüs vakası vardır. Terörizm, Amerikan tarihinde önemli bir rol oynar. Ku Klux Klan, İç Savaş'tan sonra Beyazların üstünlüğünü güçlendirerek Yeniden Yapılanmaya karşı koymak için ortaya çıkmıştır. Nispeten yakın zamana kadar, beyazların siyahlara karşı yönelttiği önemli bir terör kaynağıydı.1886'da McCormick'teki bir grev sırasında Chicago'daki Reaper fabrikasında, Haymarket Ayaklanmaları sırasında bir bomba patladı, altı polis öldü ve yaklaşık 60 polis yaralandı. Sekiz kişi hakkında dava açıldı ve dördü bu olay nedeniyle asılmıştır.

Terörizm uzun zamandır Amerikan başkanlık siyasetinin bir parçası olmuştur. Amerikan tarihindeki kabaca her onuncu başkan suikasta kurban gitmiştir. Başkan Abraham Lincoln, 1865'te John Wilkes Booth tarafından vurularak öldürüldü ve daha sonra kaçırsı sırasında vuruldu. Başkan James Garfield, 1881'de Charles Guiteau tarafından öldürüldü. 1901'de Başkan William McKinley, Leon Czolgosz tarafından öldürüldü, daha sonra suçundan dolayı elektrikli sandalyede idam edildi. Başkan John F. Kennedy, 1963 yılında Lee Harvey Oswald tarafından öldürüldü. Daha sonra Oswald'ı bir gece kulübü sahibi olan Jack Ruby tarafından öldürüldü.” (Rockmore, 2011). ABD'de tarihinde ki terörizm daha çok başkanlık seçimleri ve çıkar çevreleri ile Beyaz- Zenci çatışmasında Beyazların zencileri öldürmeleriyle yapılmıştır.

1941'de Pearl Harbor'a yapılan Japon saldırısı, belki de Amerika Birleşik Devletleri'nde can kaybı açısından 11 Eylül'e benzeyen tek olay, burada açıklama gerektirmeyecek kadar iyi bilinmektedir. Yine de 11 Eylül'den farklı olarak, Pearl Harbor'a saldırı kıta ABD'sinde gerçekleşmediğinden, etkisi belki de daha az şiddetli hissedildi. 1954'te, dört Porto Rikolu milliyetçisi Kadınlar Galerisi'nden ateş açıldı ve ABD Temsilciler Meclisinden, beş temsilciyi yaraladı. Amerika'nın terörizme odaklanmasına katkıda bulunan son olaylar arasında 1993'teki Dünya Ticaret Merkezi bombalaması, 1998 ABD büyükelçiliği bombalamaları, İsrail'deki intihar bombalamaları ve 1998'de Libya'nın destekli terör örgütü, ABD havayollarına ait uçağa bomba koyması ve İskoçya'daki Lockerbie de uçak havada iken patlamıştır. 11 Eylül'den sonra önemli uluslararası terör olayları Bali'de gece kulübü bombalaması, Madrid de tren garınının bombalaması ve Londra metrosundaki bombalı terör olayları buna dâhildir (Rockmore, 2011).

1990'da Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve dağılmasının ardından gelen, genel liberal siyasi coşku yaşanmıştır. Birçokları yanlış bir şekilde ABD'nin bundan böyle politikalarını, isteklerini ve arzularını dünyanın geri kalanına dikte edebileceğine inanıyordu. Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından birçok cumhuriyetler bağımsızlığını ilan etmişlerdir. Burada İki önemli stratejik ülke öne çıkmaktadır. Bunlar; Azerbaycan ve Çeçenistan'dır. Bunun nedeni; her iki ülke petrol bakımından zengin ülkelerdir.

Çeçenistan, “ petrol yataklarına ilişkin ilk raporlar köylülerin yağ olarak kullandığı yeraltından fişkıran tuhaf siyah madde akıntıları şeklinde not eden gezginlerin yazılarından oluşuyor. 19. yüzyılın sonlarında Rusya'nın Çeçenistan'ı ilhak etmesinden sonra, evlerde küçük çaplı petrol üretimi başlamış ve 1893'te ilk ticari petrol kuyusu Grozni'nin Starye Promisla kenar mahallesinde açılmıştır.

Çeçenistan'ının petrol yatakları 5-6 metre gibi yeryüzüne yakın derinliklerde bulunduğundan petrol sık sık fişkıranarak dışarı çıkıyor ve toprağa sızarak kirlenmeye sebep olmuştur. Çeçenistan'ın bazı bölgelerinde toprağın üst katmanı petrole doymuş durumda; Bazı yerlerde petrol ürünleri yaklaşık 2 metre kadar yüzeye sızmış ve 250 metre derinliklerdeki yeraltı suyu normalden 15 kat daha fazla petrol ürünleri bileşenleri içeriyor. Sovyetlerin iktidara gelmesinden önce Çeçenistan'ının petrol yatakları Belçikalı, İngiliz, Rus, Çeçen ve Azeri şirketleri tarafından işletiliyordu. Bolşeviklerin petrol endüstrisini millileştirmelerinden sonra üretim hacmini 20. yüzyılın başında yakalanan seviyeye çıkarmak 15 yılı almıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın başında Çeçen-İnguş Cumhuriyeti yıllık yaklaşık 4 milyon ton yüksek kalitede ham petrol üretiyordu ve bu durum Hitler'in Grozni ve Bakü petrol rezervlerini kontrolünü ele geçirmeye sevk etti.” (Vaçagayev, 2008).

Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra diğer Cumhuriyetler gibi Çeçenistan da Bağımsızlığını ilan etti.” 27 Ekim 1991 tarihinde Çeçenler bağımsızlıklarını ilan etmiş ve Dudayev’i bağımsız Çeçenistan’ın ilk başkanı olarak seçmiştir. Dudayev, 1 Kasım 1991’de resmi olarak Çeçenistan’ın egemenliğini ilan etti ve bu şekilde Çeçenistan, hem Rusya’dan hem de SSCB’den ayrılmıştır. Rusya, bağımsız Çeçenistan’ı tanımamış, bu hareketin Rusya Federasyonu’nun toprak bütünlüğünü tehdit eden bir davranış olduğunu ve Çeçenistan’ın Rusya’nın parçası olduğunu belirtmiştir. 7 Kasım 1991 tarihinde R.F. Başkanı Yeltsin, “anayasal düzeni” korumak gerekçesi ile Çeçenistan’da olağanüstü hal ilan etmiş ve Dudayev hakkında tutuklama kararı çıkartmış ayrıca, aynı gün Rus birlikleri Grozni’ye göndermiştir. Dudayev ise hapishaneleri boşaltarak eli silah tutan herkesi silahlandırarak karşılık verdi. Dudayev’in başarılı harekâtı Rus birliklerinin geri çekilmesine neden olmuştur." (Avcı, <https://www.dunyabulteni.net/tarih-dosyasi/dudayev-i-nasil-oldurduler-h40525.html> (21. 07. 2020). 21 Nisan 1996 yılında Cohar **Dudayev** Rus savaş uçağından atılan füze ile öldürüldü. Çeçen bağımsızlığının önderi, kaynak düşüncesi Şeyh Şamil’den kaynaklanan devlet adamı Çeçenlerin bağımsızlığı için şehit olmuştur. Asıl neden Çeçenistan’ının zengin petrol bölgesi olmasıdır. Putin bunu bir terör faaliyeti olarak görmesidir (Avcı, <https://www.dunyabulteni.net/tarih-dosyasi/dudayev-i-nasil-oldurduler-h40525.html> (21. 07. 2020). II. Çeçen Savaşı'na baktığımızda, ilk olarak hiçbir üçüncü taraf açıklanmadan Rusların II. Çeçen Savaşı sonunda Çeçenleri tamamen yendiğini Putin'in zaferini ilan ettiğini görüyoruz. İkinci olarak, ABD'ye 11 Eylül 2001 saldırısından sonra Rusya'nın Çeçenleri özgürlük savaşçısından tamamen terörist olarak nitelendirmesini görüyoruz (Avcı, <https://www.dunyabulteni.net/tarih-dosyasi/dudayev-i-nasil-oldurduler-h40525.html> (21. 07. 2020).

SSCB’nin dağılımından sonra, Azerbaycan, 18 Ekim 1991de ikinci defa bağımsızlığını ilan etmiştir. Federasyonu yetkilileri, eski komünist yöneticiler bunu istemiyorlardı. Bir bahane buldular. “Kara Ocak” katliamı Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’ne tepki gösteren, Azerbaycanlıların "Ermeniler Dışarı" sloganları eşliğinde yaptıkları yürüyüşle başlamıştır. Ermeniler ise bu olaydan sonra Ermenistan Karabağ’da yaşayan çok sayıda Azerbaycanlıyı sürgüne göndermiş, bunların çoğu Bakü’ye yerleştirilmiştir. 1990 yılının başlarında, Ermenilerin artan toprak taleplerine ve Sovyet yönetimine tepkilerini göstermek isteyen binlerce Azerbaycanlı, Bakü’nün Azadlık Meydanı’na akın etti ve uzun süreli mitinglere başladı. Mitingleri dağıtmak amacıyla 20 Ocak’ta Bakü’nün çeşitli bölgelerine giren 26 bin kişilik Sovyet ordusu, aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 147 sivil katletti, yüzlerce kişiyi yaraladı <http://www.gazetevatan.com/20-ocak-1990-yanvar-azeri-katliami-kara-ocak-olayi-nedir-kim-y-1296627-gundem/> (21,07.2020). Bu Rusların Azerbaycan’da yaptığı devlet terörüdür. Esas amaç, Azerbaycan petroleridir.

Son aylarda,17 Temmuz 2020’de Rus destekli Ermeni silahlı kuvvetleri, Tovuz ilini hedef almıştır. Bunun sebebi, Tovuz’ ilinden Türkiye ve Azerbaycan’ın ortaklaşa gerçekleştirdiği Bakü-Tiflis-Kars demir yolu, Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru ve TANAP’ın başlangıcı olan Güney Kafkasya doğal gaz boru hatları geçtiği bölgedir. Ermenistan’ının amacı, Tovuz’un bazı stratejik noktaları ele geçirmek ve Azerbaycan’ı Türkiye ile birleştiren tek kara yolu, iki ülkenin ortak enerji ve ulaştırma hatları sabote etmektir. Bu aslında bir Stratejik kaynak olan petrol ve doğal gaza yönelik askeri nitelikli devlet terörüdür. Ermenistan’ı destekleyen Rusya, Batı ülkeleri ve İran’dır. Azerbaycan bu saldırıya cevap vermiştir. Bunlara ilaveten Uygur Türk’lerine Çin’in uyguladığı asimilasyon terörünün aslı, Uygur Özerk Bölgesindeki zengin petrol ve yeraltı zenginliğinden başka bir şey değildir.

4 Bir Ayaklanma Stratejisi Olarak Terörizm

Uygulamalara bakıldığında, teröristlerin operasyonel envanteri oldukça sınırlı olmasına rağmen, çok üzücüdür. Teröristler halka açık yerlere patlayıcı yükler yerleştirirler, siyasi muhaliflere suikast düzenlerler, halka küçük silahlarla patlayıcılarla saldırılar düzenlerler. Binaları kendileri için adam kaçıran veya rehin alarak, barikat kullanırlar. Çoğu durumda, yetenekleri oldukça zayıf görünümündedir. Örneğin, Alman Kızıl Ordu Fraksiyonu (yaygın olarak Baader Meinhof çetesi olarak bilinir) gibi kötü şöhretli bir grubu düşünün. Varlığı boyunca herhangi bir dönemde, birkaç kamu görevlisine ve işadamına suikast düzenleyebilen, ikisini kaçıran ve bir barikat rehine olayını düzenleyen otuzdan az aktif üyesi vardı (Merari, 2007). Federal hükümet yaptığı operasyonlarla bu çeteyi çökertmiştir.

Aynı muamma, İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) gibi çok daha büyük kuruluşlar için de geçerlidir; bu, 1990’lardaki bir İngiliz tahminine göre, 200-400 erkek ve kadının tahmini aktif üyeliğine ve çok daha geniş bir destekçiye sahipti. Büyük Britanya’ya karşı savaş kazanabilirler mi? Kazanması da mümkün değildir. Sağcı isyancıların, "kargaşa stratejisi" veya "gerilim stratejisi" tipiktir. İsyancılar, halkın bu tür koşullar altında, "zayıf" liberal hükümetin yerini güçlü bir rejim almasını talep edeceğini ummuşlardır. Teröristler, kendilerini sözde kabul ettirebilmeleri için bir düzensizlik ve güvensizlik atmosferi yaratmak için halka açık yerlerde rastgele bombalamalara saldırırlar. Böylece, İtalyan Neofaşist Ordine Nero (Kara Düzen) grubu 5 Ağustos 1974’te bir trene bomba yerleştirerek keyfi olarak 12 yolcuyu öldürdü ve 48 kişiyi yaraladı. Bir başka aşırı sağ İtalyan grubu olan Silahlı Devrimci Çekirdek, Bolonya tren istasyonu Ağustos 1980’de 84 kişinin ölümüne ve 200 kişinin yaralanmasına neden oldu (Merari, 2007).

Yukarıda anlatılan terör olaylarını Batı Ülkelerinde çoğaltmak mümkündür. Bu terör olaylarının birçoğunu Türkiye’ye yönelik de görebilirsiniz. Özellikle Ermeni Asala Örgütünün Türkiye’nin yurtdışı temsilciliklerinde

görevli ve büyükelçi ve diplomatları hedef almış ve şehit etmişlerdir. Geçmişte bu terör örgütünü destekleyen ülkeler vardı, bu gün de var. Bunlar açıktan olmasa da gizliden desteklediği bilinmektedir. Türkiye'ye yönelik teröristleri destekleyen ülkeler; ABD, Rusya, Fransa, Ermenistan, Yunanistan, Suriye, İran gibi ülkelerdir. Asala'nın çökertilmesiyle adı geçen bu ülkeler, şimdi özellikle ABD, PPK ve PYD gibi terör örgütlerini Türkiye'ye karşı desteklemektedirler.

Alberto Abadie, terör riskini, veri kümesindeki değişkenlerin tanımlarını ve tanımlayıcı istatistikleri kullanmıştır. Kullanılan terör riskinin ölçüsü; Dünya Pazar Araştırma Merkezi'nin Küresel Terörizm Endeksi (World Market Research Center's Global Terrorism Index (WMRC-GTI). WMRC-GTI, küresel olarak riski ölçmek için ilk girişim gibi görünüyor. Abadie, 2003-2004 yılları arasında 186 ülkede terörist saldırılarından ve bu ülkelerin yurtdışındaki çıkarlarına karşı terör riskini değerlendirmiştir. WMRC-GTI, beş faktör almıştır. Bunlar; terörizmin motivasyonu, varlığı, ölçeği, etkinliği ve önlenmesini olarak sıralamıştır. WMRC-GTI'nin potansiyel aralığı 10-100'dür ve daha yüksek değerler terörizme daha yüksek etkiyi temsil etmektedir. Yoksulluğu ölçmek için, kişi başına ülke GSYH'sine ilişkin verileri kullanan Abadie, bazı regresyonlarda kişi başına GSYİH yerine Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Endeksi'ni (HDI) veya ülke Gini Endeksi'ni kullanmıştır. Gini Endeksi, bir ülkenin sakinlerinin refahını üç farklı boyutta ölçer. Bunlar: sağlık, eğitim ve gelirdir. Abadie, dünya çapında terörist risk üzerine yeni bir veri seti kullanarak, terörizm ve ekonomik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Çalışmada ters nedenselliği düzeltmek için kullanılan enstrümantal değişken tahminleri aynı niteliksel sonuçları üretmektedir (Abadie, 2006). Tahminler, siyasi özgürlüğün terörizm üzerinde monoton olmayan bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Gelir seviyesi yüksek ve özgür olan ülkelerde terörün olması daha düşüktür.

5 Petrol ve Terörizm

Terör eylemleri tarihin her döneminde söylemek mümkündür. Tarihsel terör olaylarının genel olarak okunması, El-Kaide'ye bağlı teröristler tarafından kaçırılan, ABD İç Hat yolcu uçakların 11 Eylül 2001 (9/11) tarihinde, iki farklı hedefe intihar saldırısı düzenlemesiyle gerçekleşen koordineli dört saldırıdır. Saldırıların sonucunda 19 hava korsanı dâhil 2.996 kişi hayatını kaybederken, 10 milyar \$'ın üstünde maddi hasar meydana gelmiştir. Ülkeler, Yasser Arafat, El-Kaide veya Usame bin Ladin de dâhil olmak üzere genel terörizm konularının ve türevlerinin, uzun süren tartışmalarını önlemek için vicdani çaba sarf etmişlerdir (Adams, 2003).

Enerjinin endüstriye ve dünyanın enerji refahına etkisi güçlü ve kalıcı olmak zorundadır. Enerji, sadece günlük hayatımızın ekonomik ve sosyal normlarındaki derin değişiklikler değildir. Daha da önemlisi, enerji kaynakları, öfkeyle ortaya çıkan terörizm türü arasındaki yakın bağlantıdır. Dünyanın en büyük petrol üreticisi, petrol ve doğal gaz rezervlerine ev sahipliği yapan Suudi Arabistan, 11 Eylül terörist saldırılarında belirlenen 19 korsanın çoğunun kökenidir. Gerisi Mısır'dır. Aynı zamanda bu ülkeler, Batı'ya dost bir ulus olarak kabul ediliyorlar. Geçmişe bakılırsa, merak edilmeyen bir şeydi. Hiçbiri ABD'nin - Irak, Libya veya Filistinlilerin muhtemelen ve resmi olarak imkânsız düşmanlarından gelmiyordu (Adams, 2003).

Gerçek İslami din anlayışında terör yoktur. Sadece, terörü kendi amaçları için yorumlayan uygulayan marjinal unsurlar vardır. Bu gibi istenmeyen olaylar her toplumda görülebilir. Maalesef bu olayların hepsinin en kötü olasılığı, tarihsel ve dini çatışmalarla vurgulanan sosyal bir savaşa işaret etmesidir. Batı ve gelişmiş dünya, belki de şu anda yok olan ama hala devam eden sömürgeci üstünlük kompleksleri veya hassasiyet eksikliğinden dolayı, terörü, demleme tehlikesini olumlu bir şekilde göz ardı etmeleridir. Belki de dersleri tarihe karşı çok saygısızlıktan dolayı, ABD gibi karmaşık, genç ve canlı bir ulusun ayırt edici bir özelliğidir.

Petrolün taşınmasında; bazı suyolları, boğazlar, kanallar, petrol endüstrisinde ve ticaretinde terörizmin tehdidi altındadır. Bu jeopolitik kırılmalıklardan, faydanın Jeopolitik boğulma noktaları olarak adlandırılan, korkutucu bir olasılık altındadır. Bu korkutucu bir olasılığın coğrafi alanları: Hürmüz Boğazı, Malaca Boğazı, İstanbul ve Çanakkale Boğazı, dünya petrol ticaretinin çok büyük bir bölümünün geçtiği olağanüstü dar ve oldukça yoğun deniz yollarıdır (Adams, 2003). Özellikle ihraç edilen Rus petrolünün geçtiği İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının, en dar noktasında yarım milden az geniştir. Bu suyollarının herhangi birinde büyük bir sabotaj dünya ekonomisine zarar verebilir.

Ancak, yukarıdaki bu olasılıklar tek endişe kaynağı değildir. Pratik olarak tüm büyük petrol üreten ülkelerde, sosyal, ekonomik veya politik olarak hoşnutsuz gruplar vardır. Bunun iki nedeni olabilir. **Birincisi;** çoğu petrol üreten ülkelerde demokrasi yoktur ve despot bir yönetim vardır. Elde edilen petrol gelirlerinin çoğunu yönetim, kendi zenginliklerine aktarırlar. Ülkede yaşayan çoğunluk fakir ve yoksul toplumlardan oluşmaktadır. Sosyal ve ekonomik hayat, daha da kötüleştirmekte olduğundan, petrol şirketlerini, petrol tesislerini ve çalışanlar çok cazip terörist hedefler haline getirmektedir. **İkincisi;** petrol arz güvenliğine yönelik, dış kaynaklı terörist faaliyetlerdir. Teröristlerin, belli bir çıkar karşılığında, petrol tesislerini hedef alabilir. Bu da şok etkisiyle petrol fiyatlarının yükselmesine, neden olabilen, terörist faaliyetlerdir.

Petrol zengini ülkeler, aynı zamanda Batılı kapitalist ülkelerin ihracatında büyük bir paya sahiptir. Batılı Kapitalist ülkeler, petrol zengin olan ülkelerin, elde ettikleri petrol gelirlerini alma peşindedir. İkame üretim sektörü olmayan bu ülkelerin yönetimlerini tehdit ederek kendilerinden, mal ve hizmet alımlarını teşvik ederek

bağımlı hale getirmektedirler. Çoğu petrol ihraç eden ülkelerin yönetimleri Krallık, Emirlik ya da Batılı güç hegemonyasının altındadır. Bu ülkelerde demokrasi yoktur. Kral ya da Emir'leri elde etmeleri, demokrasiye göre daha kolaydır. Bu da dolalı bir terördür.

2015-2019 döneminde dünyanın en büyük beş silah ihracatçısı sırasıyla ABD, Rusya, Fransa, Almanya ve Çin olurken, en büyük beş ithalatçısı Suudi Arabistan, Hindistan, Mısır, Avustralya ve Çin olmuştur. Suudi Arabistan (SA) 2010-2014 döneminde %5,6'lık pay ile küresel silah ithalatında 2'nci sırada yer almıştır. SA, 2015-2019 döneminde silah alımlarını %130 artırarak %12'lik pay ile büyük silah ithalatçısıdır. ABD, Suudi Arabistan silah ithalatının %73'ünü tek başına karşılamaktadır (<https://www.defenceturk.net/2019-uluslararası-silah-transferleri-ithalatci-ulkeler> (05.06.2020)). Ancak, SA, reel olarak ne kadar dolar askeri malzeme ithalat yaptığı belli değildir.

Diğer bir ülke Katar'dır. Katar silah ithalatında %634'lük büyüme sağlamıştır. Katar'ın silah ithalatında 2015-2019 döneminde 2010-2014 dönemine göre %631 gibi devasa bir büyüme gerçekleştirmiştir. Katar bu büyüme ile küresel silah ithalatındaki %0,5'lik payını %3,4'e taşımıştır. Katar gerek fiziki gerek demografik boyutuna oranla fazla silahlanan bir ülke durumundadır. Bu durum, Körfez Krizi'nden önce de süregeliyordu. Ancak, Katar, kriz ile birlikte özellikle hava kuvvetlerine oldukça fazla sayıda savaş uçağı sipariş etmiştir. Katar'ın silah ithalatında birinci sırada %50'lik pay ile ABD yer alırken, sırasıyla; Fransa %34 ile ikinci, Almanya ise %9,2'lik oranla üçüncü sırada yer almaktadır (<https://www.defenceturk.net/2019-uluslararası-silah-transferleri-ithalatci-ulkeler> (05.06.2020)).

BAE: 2015-2019 dönemleri arasında, silah ithalatının payı % 3,4 olmuştur. En çok silah ithalatı % 68 ile ABD, %11 ile Fransa ve % 3,4 ile de Hollanda yer almaktadır. Aynı dönemde Irak'ın silah ithalatının payı % 3,4 olmuştur. ve en çok silah ithalatı % 45 ile ABD , % 34 ile Rusya ve %8.6 ile de Güney Kore yer almıştır (<https://www.defenceturk.net/2019-uluslararası-silah-transferleri-ithalatci-ulkeler> (05.06.2020)). Özellikle Körfez ülkelerinde suni düşmanlıklar oluşturularak, birbirlerine karşı aşırı silahlanma yarışına gitmişlerdir (<https://www.defenceturk.net/2019-uluslararası-silah-transferleri-ithalatci-ulkeler> (05.06.2020)).

6 Petrol Terörü

Konuya şöyle bir soru ile başlanabilir: *“Neden Petrol Terörü ve Neden Önemsemeliyiz?”* Nerede olursanız olun etrafınıza bakınız. İstanbul, New York, Washington, Londra, Tokyo, Pekin... ev, hafta sonu daireniz, tatil, gece geç saatlerde ofiste, çevrenizi tararken, görünümünüzdeki bu öğeleri zihinsel olarak not ediniz. Görüş alanınızdaki her şeyde bir petrol bağlantısı görüyorsanız, tebrikler - normalsiniz. Ancak, önemsiz istisnalar dışında, görebileceğiniz veya dokunabileceğiniz her şey sadece petrol veya gazın keşfi ve üretiminin bir sonucudur. Sonuç olarak, günlük deneyimlendiği hayat, yeniden yapılanmayı gerektirebilecektir.

Açık Petrol Uygulamaları	Otomobiller için benzin, Uçak yakıtı Ev ısıtması için doğal gaz, 18 tekerlekli çekiciler, traktör römorkları için dizel...	
Daha Az Belirgin Uygulamalar	1. Otomobil / kamyon lastikleri 2. Tüm kauçuk ürünler 3. Alkolsüz içecekler 4. Prezervatifler 5. Ampuller 6. Tarımsal gübreler 7. Kasetler, CD'ler, DVD'ler 8. Şişe su kapları 9. Pasaport kapakları 10. Bayan çanta 11. İç çamaşırı elastik 12. Diş macunu 13. Saç spreyi 14. Deodorant 15. Kadın hijyen ürünleri 16. Ayakkabı (koşu, golf, tenis)	17. Bilgisayarlar ve aksesuarlar 18. Golf topları 19. Asfalt yollar ve garajlar 20. Su hortumları (çim, araba) 21. Buz sandıkları 22. Kadın abiye 23. Steril cerrahi eldivenler 24. Kalp izleme ekipmanları 25. İlaç üretimi 26. Genomik araştırmaları 27. Plastik defter bölücüler 28. Tuvalet kâğıdı 29. Saat kordonu 30. İnşaat projeleri 31. (hidro, nükleer, elektrik, 32. Otomobil üretimi)

Tablo 1. Çeşitli Petrol Uygulamaları Kaynak: Neal Adams, *Terrorism & Oil, a.g.e., s.2*

“Petrol”, aşağıdaki öğeleri tanımlayan toplu bir terim olarak şekilde kullanılmaktadır: • likit petrol, • doğal gaz, • gres, • benzin, • petrokimya. Ancak, yukarıdaki Tablo 1'den de görebileceğimiz gibi petrol, halkın hemen tanıyabileceğinden çok daha fazla işlevi olan bir kaynaktır. Petrol ürünleri üç ana kategoriye ayrılır: nakliye yakıtı, ısıtma ve üretim yakıtı ve hammaddeler.

“Isıtma ve Enerji Üretimi. Damıtılmış yağlar ve artık yağlar evleri ve işletmeleri ısıtmak, ayrıca elektrik üretmek ve üretim için güç sağlayacak yakıt. Isıtma ve enerji üretimi rafine edilmiş petrol kullanımının yaklaşık % 26'sını oluşturmaktadır.

Petrokimyasallar ve Hammaddeler. Kalan petrol ürünü kullanımından, rafine edilmiş petrolün yaklaşık % 13'ü üretimde hammaddeler için kullanılmaktadır. Bunların çoğu, kozmetik, deterjan, ilaç, gübre, böcek ilacı, plastik, sentetik elyaf ve yüzlerce diğer ürün de dâhil olmak üzere binlerce ürünün imalatında kullanılan petrokimya haline gelmektedir. Petrol arıtma işleminin diğer yan ürünleri, mumlar ve mobilya cilası gibi çeşitli ürünlerde kullanılan asfalt, yol yapım malzemesi ve balmumudur” (Adams, 2003). Yukarıda sıralanalar petrol türevi olup, üretim ve sanayide büyük girdi kaynağıdır. Terör stratejik kaynağı hedef alarak petrol arz güvenliğini de tehdit etmektedir.

7 Strateji Tanımı ve Petrol İçin Önemi

Stratejiler konusu ve amacına göre belirlenir. Tanımlamaları da buna göre yapılır. “Strateji kelime anlamıyla “sevketme, yöneltme, gönderme, götürme ve gütmeye” demektir. Kelime ilk olarak askeri alanda kullanılmıştır. Bir savaşta kazanmak için yapılacak askeri hareketin planlanması ve yürütülmesi bilimidir. 20. Yüzyılın başında askeri bir kavram olarak Türkçemize giren strateji kelimesi, düşmanın ne yapabileceği ve ya ne yapamayacağını belirleyerek buna göre genel bir plan yapmak, kendi güçlerini yerleştirerek gerektiğinde harekete geçirmek demektir.

Strateji, çok yönlü amaçlara ulaşmak üzere kaynakların üstüne önemle gitmek ve harekete geçmek için yapılmış genel programlardır. Bir organizasyonun amaç programları, bunlardaki değişiklikler, kaynakların bu amaçlara erişmek için kullanılması, kâr yönetimi politikaları, temel uzun dönemli amaçların belirlenmesi, faaliyetlerin bunlara adapte edilmesi ve gerekli kaynakların dağıtılması, işte tüm bu süreç ve faaliyetler işletmenin stratejisini oluşturur.”(<http://www.ozyazilim.com/ozgur/marmara/uluslararası/stratejikplan.htm> (20.7.2020).

Genel olarak işletmelerde Strateji; yöneticilerin rakiplerine göre şirketlerinin performansını artırmak için yaptıkları bir dizi eylemdir. Bir şirketin stratejisi üstün performansla sonuçlanırsa, rekabet avantajına sahip olduğu söylenebilir. Yöneticilerin şirketlerinin performansını rakiplerine göre artırmak için yaptıkları bir dizi eylemlerdir. Terörizm: Tehdit veya güç kullanımı tehdidi ile bir kişi veya örgütlü bir grup tarafından, bireyleri, toplumları veya hükümetleri korkutma veya zorlama niyeti, genellikle ideolojik veya politik nedenlerle yapılan yasadışı hareketlerdir.

İşletmelerde biçimsel stratejik planlama sürecinin beş ana adımı vardır. Bunlar; “(1) Kurumsal misyonu ve önemli kurumsal hedefleri seçin.(2) Fırsatları ve tehditleri belirlemek için kuruluşun dış rekabet ortamını analiz edin. (3) Kuruluşun güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek için kuruluşun dâhili çalışma ortamını analiz edin.(4) Dış fırsatlardan yararlanmak ve dış tehditlere karşı koymak için kuruluşun güçlü yönlerini temel alan ve zayıf yönlerini düzelten stratejiler seçin. Bu stratejiler, şirketin misyonu ve ana hedefleriyle tutarlı olmalıdır. Organizasyon. Uyumlu olmalı ve uygulanabilir bir iş modeli oluşturmalıdır.(5) Stratejileri uygulayın” (Charles ve Jones, 2012).

Shell, petrol için 1980'lerden beri senaryo planlamasını yapmaktadır. Shell, gelecekteki petrol taleplerini karşılamak ve ilgili stratejik planlamasını iyileştirmek için iki ana senaryo kullanmaktadır. Birinci senaryo; petrol için. "*Her Zamanki Dinamikler*" olarak adlandırılan karbon yakıtlarından, doğal gaz yoluyla yenilenebilir enerjiye kademeli bir geçiş sağlanması. İkinci senaryo, "*Gelecek Çağın Ruhunu*", teknolojik bir gelişmenin yeni enerji kaynaklarına hızlı bir geçişe yol açması olasılığına bakıyor. Shell bunları sağlayacak yatırımlar yapmaktadır (Charles ve Jones, 2012). Yukarıda stratejik planlama sürecinin beş ana adımında görüldüğü gibi, petrol üreticisi ülkeler, stratejik petrolün dış tehditlere karşı koymak için ne tehdit bulunabilir. Bunun için marjinal terör örgütleri açık veya gizli desteklenmektedirler. Bu günlerde Suriye'nin kuzeyindeki terör örgütünü ABD'nin desteklemesi kendi planını bir parçasıdır. Burada ülkelerin müttefiki olması, güçlü lehine çalışır. Bu da stratejik kaynak petrol için önemlidir.

8 Stratejik Petrol

Stratejik petrol, ilk defa Batı dünyası ve ABD'de kullanılmıştır. 3 Haziran 1967 yılında Arap – İsrail Savaşı sonrasında Arap ülkeleri kendi aralarında Arap Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (APIEÜÖ), 1973 yılında Kuveyt'te Kuruldu. Kuruluşuyla birlikte, İsrail'i destekleyen, ABD, İngiltere, Batı Almanya gibi ülkelere ambargo koymuştur. Ayrıca, Teşkilat, petrol arzını da azaltmıştır. Bununla beraber, Batılı Ülkelerde petrol girdi maliyetleri artmıştır. Özellikle ABD'de Dolar devalüe edilmiş ve Bretton Woods Sistemi çökmüştür. APIÜÖ, petrol ambargosunu genişletmiştir. ABD'nin yanında, Hollanda, Kanada'ya petrol ambargosu uygulayarak üretimi düşürdü. Bir miktar Arap ham petrolü Amerika Birleşik Devletleri'ne ulaşırken, ithal edilen ham petrolün fiyatı 1973'ün son çeyreğinde kabaca varil başına; 4 \$ / varilden (varil) 1974'te 12.50 \$ / varile ortalama fiyatına yükseldi (Bamberger, 2010). Petrol tüketen (ithal eden) ülkelerin, yükselen petrol fiyatları bir anda piyasalarında maliyet şoklarına neden olmuştur. Petrol ithalatçısı ülkeler, fiyat artışları karşısında, stratejik petrol stokların varlığı, piyasaların krize tepkisinin büyüklüğünü azaltmaya yardımcı olabilecek, tedbirleri gecikmeli olarak uygulamaya çalışmışlarsa da, petrol arz şokun sayesinde iç fiyatların genel seviyesini de artmıştır.

11 Eylül olayları, ABD yönetimine bir fırsat sağlamıştır. ABD, 11 Eylül saldırısını daha iyi kavramaya yönelik güçlü politikalar başlattı. Aynı zamanda Amerika'nın politik-askeri kontrol kapasitesini dünyaya hatırlatmıştır. 11 Eylül'deki terörist saldırılar gerçekte bir sürpriz değildi. Gerçekten de 11 Eylül, Amerikan stratejik analistleri ile

askeri ve istihbarat planlamacıları tarafından geliştirilen yeni bir askeri rolü haklı çıkarmak için ihtiyaç duydukları vahşi fantezilere geliştirdiler. Soğuk Savaş sonrası dünya, 1990'larda, Sovyet sonrası yeni tehditlerden kaynaklanan en kötü senaryoları hayal etmek için büyük çaba harcadığını söylemek mümkündür. ABD güvenlik planlamacıları, kimyasal savaştan, biyolojik silahlara ve kaçırılan araçlardan, kamyon bombalarına, 11 Eylül hizmetlerini sıkıştırarak, elektriği veya telekomünikasyonunu kesecek, hava trafik kontrolünü bozacak siber terörizme kadar her türlü "kötü" yeni olası tehdidi ortaya çıkarmıştır. Hatta bir CyberTerrorist'in yeni nesil hava trafik kontrol sistemlerine saldıracağı ve iki büyük sivil uçağın çarpışacağı iddia edilmiştir. Bu gerçekçi bir senaryodur. Çünkü CyberTerrorist, uçağın kokpit sensörlerini de kırabilecek bilgiye sahiptirler (Fouskas ve Gökay, 2005).

“W. Bush'un 24 Eylül 2001'de terörizmle mücadele için kampanyada başlatmıştır. Bunun için; teröristlerin küresel eylemlerini desteklemek için kullanılacak fonların, hem toplanmasını hem de hareketini bastırma çabası da dâhil olmak üzere geleneksel olmayan yöntemlere, kurumlara ve kaynaklara başvuran uzun süreli bir mücadele olacaktır. Terörle savaşı kazanmak için diplomasi, istihbarat, yasa uygulama aracı, her türlü mali etki ve kaynağı emrimize yönlendireceğiz. Teröristleri paradan mahrum bırakacağız, onları birbirlerine karşı çevireceğiz, güvenli saklandıkları yerlerden çıkaracağız ve adalet önüne çıkaracağız” (Biersteker ve Eckert, 2008). Bu stratejinin altında yatan mantık, derinden devlet merkezli bir mantıktır. Devletler, stratejinin merkezinde yer alır ve kendi topraklarından kaynaklanan eylemlerden sorumlu tutulmalıdır. Devletlerin, istihbarat toplamayı, kanun yaptırımını güçlendirerek ve terörizmin finansmanına karşı yeni mali kontroller getirerek küresel terörizmin zorluklarıyla başa çıkma konusundaki zorlayıcı kapasitelerini artırmaları beklenmektedir.

Kâbus senaryolarında, terörizme destek olacak "kitle imha silahları" ile "haydut devletler" fikri, ABD'nin çıkarlarını tüm bu yeni ve çoğunlukla hayali tehditlere karşı savunmak için, 1990'larda yeni yüksek teknoloji savaşı teknikleri geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Ancak, savaşın artık politik olarak kabul edilebilir olmaması anlaşılmıştır. Vietnam'ın hayaleti hala hayatta olduğuna göre, Amerikan bombaları, uçakları, uyduları ve tanklardaki üstünlüğünün ABD kayıplarını sınırlamak için kullanılması gerektiği ortaya çıkmıştır. ABD'nin askeri performansın doğrudan bir düşmana saldırmak için yoğun teknoloji kullanımına yönelmiştir. Bu teknolojik uygulama; Kuzey Irak'taki Kürt gruplarını, Kosova'daki KLA ve Afganistan'daki Kuzey İttifakı gibi bir grubun desteklenmesi, çatışmanın yükünü ortadan kaldırmak için de kullanmıştır. 1991 yılında Basra Körfezi Savaşı'nda, 1999'da Kosova'da ve 2001-2002'de Afganistan'da gerçekleşen hızlı zaferlerin hepsi, kullanılan silah teknolojisi sayesinde gerçekleştirilmiştir (Fouskas ve Gökay, 2005).

9 Stratejik Petrolün Durumu

Petrol, hidrojen ve karbondan oluşan ve içerisinde az miktarda nitrojen, oksijen ve kükürt bulunan çok karmaşık bir bileşimdir. Normal şartlarda gaz, sıvı ve katı halde bulunabilir. Gaz halindeki petrol, imal edilmiş gazdan ayırt etmek için genelde doğal gaz olarak adlandırılır. Ham petrol ve doğal gazın ana bileşenleri hidrojen ve karbon olduğu için bunlar "Hidrokarbon" olarak da isimlendirilirler (Enerji Bakanlığı, 2010).

Türkiye, jeopolitik konumu itibarıyla dünya ispatlanmış petrol ve doğal gaz rezervlerinin dörtte üçüne sahip bölge ülkeleriyle komşu olup, enerji zengini Hazar, Orta Asya, Orta Doğu ülkeleri ile Avrupa'daki tüketici pazarları arasında doğal bir "Enerji Merkezi" olmak üzere pek çok önemli projede yer almakta ve söz konusu projelere destek vermektedir. 2030 yılına kadar %40 oranında artması beklenen dünya birincil enerji talebinin önemli bir bölümünün içinde bulunduğumuz bölgenin kaynaklarından karşılanması öngörülmektedir (Enerji Bakanlığı, 2010).

Türkiye, 2018 yılında 21 milyon ton olarak gerçekleştirilen ham petrol ithalatımızın yanı sıra 17,7 milyon ton petrol ürünü ithal edilmiştir. Buna karşın 8,9 milyon ton petrol ürünü ihraç edilmiştir. Her geçen gün artan petrol ve doğal gaz ihtiyacının mümkün olduğunca yerli kaynaklardan karşılanması yönündeki faaliyetler kapsamında, ülkemizin yeterince aranmamış basenlerinde ve özellikle Karadeniz ve Akdeniz'deki deniz alanlarında yapılan çalışmalar büyük bir ivme kazanmıştır. Son yıllarda deniz sondaj teknolojisindeki gelişmelerin, su derinliklerinin fazla (1.000-2.000 m) olduğu alanlarda arama ve üretim imkânlarını ortaya çıkarması ile denizlerimizde hidrokarbon aramacılığının yapısı hızla oluşturulmuştur. Bu kapsamda, gerek satın alma gerekse yerli imalat yoluyla iki adet sismik arama ile iki adet sondaj gemisi temin edilmiştir (Enerji Bakanlığı, 2010).

10 Petrolün Kısa Ekonomi Politik Tarihi ve Ortadoğu

Zamanımızın iki önemli sorusunun kesiştiği noktada, yani Dünya gezegeninin küresel barışı ve sürdürülebilirliği, son zamanlarda insanlığın malzemesi ve zihnine zarar veren tüm metaların ötesinde bir metadır. Bu meta, gerçekleri ve kurgusal izlenimi, bugün kamuoyu üzerinde sonuç veren bir etkiye sahip olan petrolden başka bir şey değildir.

Petrol, eski çağlardan beri var olan bir maddedir. “Eski Orta Doğu’da bitümen ticari meta olarak satılıyor ve inşaatlarda harç olarak kullanılıyordu. Filistin’deki Eriha kenti ve Mezopotamya’daki Babil’in duvarları bu harçla yapılmıştır. Büyük olasılıkla Hz. Nuh’un gemisi ve Hz. Musa’nın sepeti, su geçirmemesinin nedeni de

bitümenle kalafat edilmişti. M.S. Birinci Yüzyılda yaşamış Romalı natürlü, Phiny'nin eczacılık alanında da kullanıldığını söylemiştir. Nihayet, Edwin L. Drake (Albay) 1859'da Pennsylvania'da petrol keşfedildiğinde” (Yergin, 2003), merkantilizmin ekonomik değeri, petrolü değil, altın ve gümüşü içeriyordu.

Petrol bir nesne değil, aynı zamanda birçok olumlu ve olumsuzlukları da bünyesinde taşır. Bunlar bir yörünge etrafında; eksiler, olaylar, eylemler ve reaksiyonlar, anlaşmazlıklar, çürütmeler, eşitsizlikler, sapmalar, gibidir. Her şeyden önce, tarihsel zaman ve toplumsal süreçte çelişkiler, çatışmalar, kaynaşmış ve yapışık. Uluslararası ekonomik ilişkilerde tam gelişmiş kartelleşme petrolün erken gelişiminde görülebilir. Petrol Karteli (1928–72) ile rekabetçi bir küreselleşmeye herhangi bir ulus-devletin sınırlarının ötesinde üçüncü geçen yüzyılın çeyreğidir. Bu, tüm zaman ve amaçla, yeni kolonizmde, ağırtılmış ve geçmiş zamanda tarih haline gelmeden önce Pax Americana'nın (ABD veya İngiltere tarafından denetlenen göreceli uluslararası barış durumu) şizofrenik değerlendirme tablosu tarafından taşınan ve aktarılan eski sömürgeciliğin öyküsüdür. Bu bir tarihin sonu ve yeni bir tarihin başlangıcıdır. Bu bağlamda, 1970'lerin başlarında petrolü (ve bir bütün olarak enerjiyi) dönüştüren petrol krizi, bugün küresel yönetimin ve ekonomisindeki imajı sayesinde kendi başına uygun bir tarihi yere sahiptir (Bina, 2013).

Petrolün evrimi yüzyıllık bir gelişmede bir seyir izledi (1870–1970). Sonuçta, bütünü kucaklamak için küreselleşme, dünyaya ve bilinenlere yol gösterme dönemi olarak gelişti. Böylece petrol için yirminci yüzyılda topallayan kapitalizmden büyüme ve olgunluk yaşında kartelde koltuk değneği, sosyal bir ilişki olarak gezegen boyunca kendine tam bir daire çizmiştir (Bina, 2013).

Bakü, Bibi-Haybat'da 1846 petrol keşfedilmiştir. Daha sonraki 1859 Albay Drake'in Pennsylvania'daki grevi, petrolün uluslararası evrimi oldu. Batı ve Doğu'daki Kafkaslar, İngiliz sömürgeciliği nedeniyle o zamandan bu yana odak noktasını olmuştur. Orta Doğu. Petrolün evrimsel gelişimi ve belirginliği bu nedenle bu bölgeye geçiş hikâyesinin önemli bir parçasıdır. Dünya çapında petrolün evriminde ve kartelleşmesinde ilk aşama olmuştur. Başka bir deyişle, D'Arcy'nin 1901'de İran'daki petrol imtiyazı, 1908'de Mescid Süleyman'ın (güneybatı İran) petrolünün ve daha sonraki Britanya'nın sömürgesi, ekonomik ve politik hâkimiyetinin keşfedilmesine yol açmıştır. Bu, ABD gibi yükselen güçlerin, 1970'lerin başında petrolün küreselleşmesine kadar Orta Doğu'nun kıymetli ama değişen kumlarında dayanak kazandığı bir temel taşıydı. Petrolün evrimi, 1950-72 geçiş dönemi olarak tanımladığımız ikinci bir aşamadan geçti. Sonunda 1973-74 petrol krizi yoluyla petrolün tam teşekküllü bir küreselleşmeye ve küreselleşmesine yol açan bir geçiş olmuştur. 1973-74 petrol krizinin rolü ve kartelleşmedeki sonucunda petrolün küreselleşmesi, rekabetçi bir evrim mekanizmasını göstermiştir. Çeşitli petrol üreten bölgelerin eşit olmayan maliyetlerine (ve verimliliklerine) karşı dünya çapında fiyatlandırmaktadır. Uluslararası ilişkilerde ortodoks düşünceye göre; 1970'lerin “saldırgan OPEC” bir imaja sahipti. OPEC karşısında, ABD, büyük tankerler ile yerli ve diğer petrol üreten bölgelerdeki petrol taşımadığının bölünmezi olmuştur. Bu kural. “Ulus-devlet” ve “anarşi” olarak sembolize edilen kurgusal yapılarda, uluslararası siyasete “gerçekçi” yaklaşım olarak adlandırıldı. Yeni bir giysi ile eski bir sömürge tarzında kontrolü tercih etmek, “Neo-muhafazakârlar” düşünürlerin çoğu, OPEC'i ne kartel ne de tekel olduğunu kabul etmiyordu. OPEC, petrol kârlarına rağmen aşırı rekabetçi ve küreselleşmiş petrol varlığının eşlik ettiği sermayenin yoğunlaşma (ve merkezileştirme) deşifre etmek için rantı, kârdan ayırt edememişler (Bina, 2013).

11 Petrol Krizinin Bağımlılık Teorisi

Bağımlılık Teorisi “1960'larda Latin Amerika'da ortaya çıkmıştır. Doğu ülkelerinin geri kalmışlığını, bu ülkelerin batılı ülkelerin geçirdiği tarihsel aşamalardan geçmemesi nedeniyle ve bilimsel-teknolojik gelişmelerden yoksun olmasıyla açıklamaya çalışan modernleşme teorisine tepki olarak doğmuştur. Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Fernando Cardoso, Andre Gunder Frank gibi birçok akademisyen bu teorinin önemli isimleri olmuşlardır. Bağımlılık Teorisi, esas olarak ekonomik bir teoridir. Samir Amin'e göre sorununun temeli merkez ülkelere olan bağımlılıktır.

Bağımlılık Teorisi, uluslararası ilişkiler alanında da kullanılmış ve gelişmiş ülkelere ekonomik ve diğer yönlerden bağımlı olan gelişmekte olan, az gelişmiş ülkelerin dış politikalarının bağımsız olamayacağı varsayımı üzerinden geliştirilmiştir. Buna göre, gelişmiş ülkelerin gelişmemiş ülkeler üzerinde yoğun siyasi kontrolleri mevcuttur. Gelişmiş ülkeler bu kontrolü siyasi isteklerini açıktan bildirerek yapmazlar, ancak ekonomik baskılar uygulayarak gerçekleştirebilirler.” (<http://www.tuicakademi.org/bagimlilik-teorisi/> (08,06.2020).

Petrol Krizinin Bağımlılık Teorisine uyarlaması:1973-74 petrol krizinin bağımlılık teorileri derinden genel olarak bağımlılık teorisine dayanır. Bu bölüm ne iddia ediyor ne de bu teori ile ilgili tüm konuları incelemeyi düşünmüyor (Prebisch 1950, Frank 1969'a, 1969'b, 1972; Emmanuel 1972; Amin 1974; Girvan 1976; Hafta 1981'b; bkz. Brenner 1977, Haftalar 1981'b bir eleştiri; daha fazla araştırma için bkz. Latin Amerika Perspektifleri 1976, 1977, 1979, 1981). Buradaki görev daha çok belirli analizi ile ilgili olduğu için bağımlılık metodolojisinin iddiaları petrol krizidir. Böylece, başlangıç olarak Girvan'ın (1975),1973-74 petrol krizinin değerlendirilmesi ile birlikte Tanzer (1974) ve Stork (1975) gibi yazarlar bağımlılık teorisi açısından konuya katkı sağlamışlardır. Bu yazarların çoğu tarafından dile getirilen en büyük tartışma yukarıda da belirtildiği gibi, Batı'nın sanayileşmiş ülkelere karşı kendi kaderini tayin ve egemenlik elde etmek için bir “OPEC saldırısı” olduğunu varsaymaktadır

(Bina, 2013). Ancak, bu “saldırgan” ın, bir yanda Emperyalist ülkeler ile diğer yanda Üçüncü Dünya ülkeleri arasında var olan uzun süreli hâkimiyet ilişkilerine bir tepki olduğu söylenmesi gerekir.

12 Ortadoğu Petrol Üretiminde Stratejik Dönemler Politik Oluşumu

Ortadoğu petrol üretimi yukarıda anlatıldığı gibi çok eski yıllara dayanır. Petrolün o günkü ekonomik ihtiyacı ile bugünkü petrole olan ihtiyaç arasında çok büyük farklar var. Bugün petrol, dünyanın en önemli stratejik kaynağı haline dönüşmüştür.

“Ortadoğu'daki petrol üretiminin tarihini üç ayrı döneme ayırmak mümkündür. **Birincisi: sömürge / petrol imtiyazları dönemi, İkincisi : (1901–50), kapitalist gelişime geçiş aşaması ve Üçüncüsü; (1950-72) ve modern kapitalist üretimin kriz sonrası dönemi.**

- **Sömürge / imtiyazlar dönemi;** uluslararası petrol şirketlerinin ham petrolün keşfi ve üretimi için imtiyazlı haklar elde ederek tüm Ortadoğu bölgesini kendi aralarına böldüğü dönemdir. Bu imtiyazlara maruz kalan alanlar, neredeyse bir yüzyıla kadar süren sözleşmelerle, çoğu zaman ilgili ülkelerin yönetimindeydi. Sosyal ilişkilerin varlığı, toprakta özel mülkiyetin olmaması ve uluslararası sermayenin siyasi hâkimiyeti, bu dönemin temel özelliğidir.
- **İkinci dönem,** Orta Doğu petrol endüstrisinde kapitalist üretimin daha da gelişmesi ile ilişkilidir. Bu dönemin ayırt edici özellikleri, İran'da petrolün millileştirilmesi (ve 1953 CIA darbesi ile geri dönüşü) ve müteakip, OPEC'2e üye olan ülkelerin petrolü millileştirilmesi, ekonomik ve politik egemenlik altında kapitalist sosyal ilişkilerin gelişmesi, petrol endüstrisinde sermayenin uluslararası aşma sürecini hızlandırmıştır.
- **Son olarak, üçüncü dönemin başlaması,** değer oluşumu ve petrol endüstrisinde fiyat oluşumu ile tarihinde ilk kez, sanayi tüm küresel yapıda genişleyen modern bir uluslararası boyut kazanmıştır.

Orta Doğu Petrol tarihine bakıldığında; İngiltere, Osmanlı'ya karşı Arap ayaklanmasını garantiledikten sonra, Fransa ile gizli görüşmeyle başlamıştır. Amaç, Asya'daki Osmanlı topraklarının paylaşılması konusunu görüşmek için Fransa'nın Beyrut eski konsolosu, François Georges Picot'a bir temsilci göndermesini istemiştir. İngiltere'nin Araplar 'la gizlice anlaşmasından memnun olmayan Fransa, Beyrut eski konsolosu François Georges Pilot'u özel temsilci olarak yolladı. İngiltere de Dışişleri Bakanlığı müsteşarı Sir Mark Sykes'ı görevlendirmiştir” (İslam Ansiklopedisi, 2010). Bu gizli anlaşmada Çarlık Rusya'sı da var. Ekim 1917'de Çarlık Rusya Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmeleri ile bu Anlaşmayı açıklamışlardır. **16 Mayıs 1916'da (Sykes-Picot) İngiliz-Fransız Gizli Anlaşması** Anlaşmanın tek amacı, **Ortadoğu'daki zenginliklerin üzerine konmaları ve Osmanlıyı parçalamaktır. Bu Anlaşma ile ortaya irili ufaklı mandater krallıklar çıkmıştır.** Bugün irili ufaklı devletler mevcudiyetini devam ettirmektedir. Irak ve Suriye bugün oldubittilerle karşı karşıyadır. Tek sebep, 1916 şartlarında bölgede ABD'nin olmamasıdır. Güçlü ABD şimdi bunu fırsat bilmektedir. ABD, Irak petrolüne savaş tazminatı olarak konmuştur. Irak'taki askeri gücü ile Suriye'deki petrol alanlarını kontrol ve işgal etmek için bölgedeki marjinal terör örgütlerini kullanmaktadır. Bu doğrudan terörizmi destekleme anlamına gelmektedir.

Suudi Arabistan, Mayıs 1927'de ise İngiltere ile yapılan antlaşmayla Suudiler bağımsızlıklarını ilan ettiler ve Abdülaziz bin Suud, tüm Hicaz'a hâkim oldu. 1932'de resmen kurulan bu devlet bugün Suudi Arabistan Krallığı adıyla varlığını sürdürmektedir (<https://gezimanya.com/suudi-arabistan/suudi-arabistanin-kisa-tarihi> (20.05.2020)). Prens Faysal'ın Moskova'yı ziyaret ettiği 1932'den bu yana iki ülke arasındaki ilk üst düzey temas oldu. 1926'da Sovyetler Birliği ironik bir şekilde krallıkla diplomatik ilişkiler kuran ilk ülke olmuştur (Bahgat, 2004). Bununla birlikte, Sovyet-Suudi ilişkisi karşılıklı şüphe ve karşıtlık ile karakterize edildi. İkinci Dünya Savaşı arifesinde Sovyetler diplomatlarını Riyad'dan geri çekti. Soğuk savaş sırasında Suudiler muhafazakâr Arap ülkelerini Orta Doğu'nun Sovyet nüfuzuna karşı direnmeye yönlendirdiler. Ayrıca Riyad ve Moskova, Doğu Afrika ve Afganistan'da vekâletle savaştılar. Sovyetler sosyalist rejimleri destekledi ve Suudiler muhafazakâr hareketleri finanse etmiştir (<https://gezimanya.com/suudi-arabistan/suudi-arabistanin-kisa-tarihi> (20.05.2020)).

Ağustos 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgali, Sovyet-Suudi ilişkisinde yeni bir sayfa açtı. Diplomatik ilişkilere devam edildi, ancak, soğuk kalmıştır. 11 Eylül'de ABD'deki terörist saldırıları izleyen stratejik değişiklikler, Moskova ve Riyad için ortak bir zemin oluşturmuştur. Amerikan petrol şirketleri. Geçtiğimiz yarım yüzyılın çoğunda, Washington Riyad'ı güvenilir bir petrol arzı kaynağı olarak görmüştür (Bahgat, 2004). Büyüyen ABD-Rusya işbirliğine rağmen, Suudi Arabistan Kanada, Meksika ve Venezuela ile birlikte ABD'ye büyük bir petrol ihracatçısı olma özelliğini korumuştur.

“Rus-Suudi diyalogunun enerjinin jeopolitiği üzerindeki etkilerini tam olarak değerlendirmek biraz zaman alacaktır. Ancak, yine de ön sonuçlar çıkarılabilir. **İlk olarak,** Rusya ve Suudi Arabistan arasındaki iletişim hatlarının en üst düzeyde açılması, iki ülkenin siyasi çıkarlarına hizmet edecektir. Moskova, Sovyet döneminde Orta Doğu'daki etkisini yeniden kazanmaya heveslidir. Dahası, Suudi Arabistan ile yakın ilişkiler Rusya'nın İslam dünyasındaki duruşunu iyileştirecektir.

İkincisi, Rusya-Suudi zirvesinin önemli bir sonucu, terörizme karşı çabalarını koordine etmek için bir çalışma grubu kurma anlaşmasıydı. Çünkü Rusya'ya ait petrol boru hatları Çeçenistan'dan geçmektedir. Çeçenler, Çeçenistan'da üretilen petrol kendilerine ait olduğunu ve Çeçenistan'dan geçen petrol boru hattından yararlanmak istemişlerdir. Rusya, Çeçen isteklerini reddedince, Çeçen direnişçiler boru hatlarına saldırdılar ve Çeçenistan da bir iç çatışma başlamıştır. Rus yetkililer, Çeçen direnişçilere Suudi Arabistan yardım ettiği düşüncesiyle Suudilerle görüşmeler başlamıştır. Suudi yetkililer, teröristleri desteklemediklerini Rus yetkililere aktarmıştır (*Bu durum yukarıda açıklanmıştır*).” (Bahgat, 2004).

Petrol kaçakçılığı, hırsızlık, gasp, Irak'ta ve 2011 den sonra Suriye'de oluşan otorite boşluğu, İŞİD'in milyarlarca Dolar Petrolden kazanç sağlamıştır. Bu terör örgütleri dış destek almadan hayatlarını devam ettirmeleri mümkün değildir. ABD istihbarat yetkilileri ve özel uzmanlara göre; bir zamanlar zengin İran Körfezinde, paraya güvenen İslam Devleti militanları, petrol kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, hırsızlık ve gasptan günde 3 milyon dolardan fazla kazanç elde ederek, kendi kendini devam ettiren, yıkan, finansal bir güç haline gelmiştir (<https://www.cnbc.com/2014/09/14/oil-smuggling-theft-extortion-how-isis-earns-3m-a-day.html> (0.05.2020)). Analistler, İslam Devleti grubunun Suriye ve Irak'ın büyük bölümlerini ele geçirdiğini ve her iki ülkede de 11 petrol sahasını kontrol ettiğini söylüyorlar. Savaşığı aynı hükümetlerin bazılarında kaçakçılık ağı aracılığıyla petrol ve diğer malları satıyor. Kürt kontrolündeki kuzey Irak'tan, Türkiye ve Ürdün'e petrol satmıştır.

Uluslararası terörizm kendi başına bir hareket edemediğine göre, mutlaka uluslararası bir desteği olduğu bilinmektedir. Uluslararası çıkar çevreleri bazen bu terör gruplarını taşeron olarak kullanırlar. Uluslararası terörizmin belirleyicileri, iç terörizmin belirleyicileri hakkında bilgilendirici olmak zorunda değildir. Günümüz ulus ötesi terörizminin çoğu, zengin ülkelere yönelik şikâyetlerden kaynaklanıyor gibi görünmektedir. Bazı durumlarda terörist gruplar, uluslararası tanıtım kazanmak için zengin ülkelerin mülklerine veya vatandaşlarına saldırmaya karar verebilirler. Uluslararası terörizm zengin ülkeleri ağırlıklı olarak etkileyebilir. Aynı şey iç terörizm için de geçerli değildir (Abadie, 2006).

Terör, petrol finansmanı ile bağlantılı olduğu üç mekanizmayı tanımlamaktadır. Bunlar: finansman, hedefleme ve motive etmedir. Petrol üreten ülkeler, daha fazla etkiye neden olmak ve güçlü ülkelerin deniz aşırı menfaatlerine zarar vermek için petrol tesislerine teröristleri saldırmaktadır. Aynı zamanda petrolün yerel halklar arasında sık sık mağduriyet ürettiği için terörizme yatkındırlar. Bundan dolayı, petrol geliri ile terörizm arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Petrol üreten ülkelerin terörizme daha fazla destek olma eğilimi vardır (Chia-yi Lee, 2016).

13 Terörist Saldırıları ve Siyasi Şiddet: Petrolün Etkilenmesi

Genel olarak baktığımızda, siyasi şiddetin yükselişte olduğu bir dünyada yaşıyoruz. Terörizm ve Siyasi Şiddet haritasına göre, 2016 terörist saldırıların sayısında yüzde 14,2'lik bir artış olmuştur. Bu saldırıların çoğu, dünya çapında terörizmin en fazla hedef aldığı petrol ve gaz endüstrisidir. Küresel GSYH'nin yaklaşık yüzde 4,5-6,5'ini oluşturan petrol, bu kadar değerli bir meta olduğu için giderek artan bir saldırı altındadır (The One Brief, 2017). Büyük bir petrol ve gaz sektörü olan ülkelerin ekonomileri için, terör olayları birden fazla sektörde önemli aksamalara yol açarken, maliyetleri artırıp ekonomik büyümeyi aşağı çekmektedir. Bu tür iki ülke, Nijerya ve Kolombiya, 2016 yılında sektöre yönelik tüm saldırıların yüzde 74'ünün hedefi olmuştur. Küresel ve politik belirsizlik konusunda yeni bir döneme girerken, terörist saldırıların dünyanın en değerli mallarından biri üzerindeki potansiyel etkisini anlamak zorunludur (The One Brief, 2017).

14 Petrol Endüstrisi Saldırılarının Küresel Etkisi

Petrol boru hatları gibi uzak altyapıya yönelik terörist saldırılara karşı savunmak zordur. Siyasi rejimler tarafından giderek artan bir şekilde ekonomileri, hükümetlerin otoritesini zayıflatma ve yerel şikâyetleri kullanma fırsatı görülmektedir. 2016 yılında petrol ve doğal gaz altyapısına yönelik terörist saldırılar, ticari çıkarlara yönelik tüm terörist saldırıların neredeyse yüzde 42'sini oluşturmuştur. Yerel ekonomik faaliyetlerdeki aksamaların kümülatif (birikmiş) etkinin nasıl önemli bir etkiye sahip olabileceğini kanıtlamıştır (The One Brief, 2017).

Petrol üreten ülkede azalan yerel desteğin bir sonucu olarak, ülkelerde faaliyet gösteren kuruluşlar ve dış yatırımcılar arasındaki sözleşmeleri etkileyebilir. Yatırımlarını bu şekilde tehlikeye atılması tehdidi, ilk başta gelen yabancı yatırımı da caydırabilir. Başka bir yerde daha güvenli yatırımlar yapılabilir. Terör tehdit düzeyi yüksek bir ülkelere de yatırım yapmazlar. Bundan dolayı, petrol üreten ülkeler, küresel ekonomik ve finansal ağlardan uzaklaştıracak bir kısır döngü yaratabilir.

Petrol endüstrisini hedef alan terörist ve milis saldırıları, yüksek düzeyde hasara yol açabilecek diğer savunmasız altyapılara yönelmeleri muhtemeldir. 2017 itibarıyla, gelişmekte olan ülkelerde terörizm, yüzde 50,3'ünün siyasi şiddet nedeniyle ihmal edilebilir veya düşük riskli olduğu söylenebilir (The One Brief, 2017). Diğer tüm ülkelerin neredeyse yarısı siyasi şiddet tehlikesinden ile ciddi risk almaktadır. Sadece terörist saldırıların karmaşık, belirsiz dünyasını anlayarak firmalar, saldırıların, petrol tedarik zincirlerini nasıl etkileyebileceğini ve buna göre tedbirleri nasıl alabileceğini düşünürler. Tehditler her zaman açık olmayabilir - Nijerya, Kolombiya ve daha az ölçüde Venezüella petrol endüstrileri terörizmden en çok etkilenen üç ülkedir. Kuzey Afrika ve Orta Doğu üreticileri, ülke

düzeyinde terörizmden daha geniş etkilere sahip olmakla birlikte, petrol ve gaz altyapısını daha az sıklıkla hedef almaktadır. Bu riskler, bir ülkenin iç politik ve ekonomik durumundaki değişikliklerle hızla değişiklikler göstermektedir. Ülkelerin, bu tür risk ve tehditleri hem yerel, hem de küresel doğasını değerlendirilebilir, öngörülebilir ve hafifletilebilir (The One Brief, 2017). Petrol ve doğal gaz boru hatları enerji sektörü için daha fazla risk oluşturmaktadır.

15 Küreselleşmenin Petrol ve Terör İlişkisi

Amerikan neo-liberal politik düşüncesinde tüm dünyaya ülkelerini hegemonya altına alma temasıdır. Dünya egemenliğe ulaşmanın temelinde, ekonomik kıt kaynaklara sahip olma düşüncesidir. Bu düşüncenin farklı yolları vardır. Bazıları belirli bir dinin yayılmasını, askeri fetihler veya siyasi hegemonyayı içerebilir. Ancak, günümüzde en etkili yol, kapitalizmin devam eden ekonomik genişlemesidir. Bunun son şekli şimdi küreselleşme altında giderek artan bir sıklıkta tartışılmaktadır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra petrol alanındaki gelişmelere petrol çağı da denilebilir. Petrol bu dönemde önemli bir cazibe kazanırken, küreselleşme de hız kazandığını söylemek mümkündür. Geçmişte yaşayan atalarımız, küreselleşmenin tüm boyutlarındaki yükselişinden ve petrolün baskın enerji biçimi olarak ortaya çıkmasına şaşırabilirlerdi.

Küreselleşme ile ekonomik büyüme ve buna bağlı olarak petrol talebi arasında bir bağlantı vardır. Küreselleşme, ekonomik büyümeye ve petrol talebine katkıda bulunmuştur. Bunun nedeni, küreselleşmenin, ulaşım ve iletişim üzerindeki etkisiyle petrol talebini de artırmıştır. Küresel iletişim, stratejik kaynak olan petrol üreten ülkelerde ve bölgelerde çatışma ve çıkarları da canlandırmıştır.

Küreselleşme ile Orta Doğu petrolü arasındaki bağ, petrol parası ve petrol ekonomileriyle desteklenen statüko ile küreselleşmenin baskılarının neden olduğu değişim arasındaki gerilimin ötesine uzanmaktadır. Bunun nedeni; mevcut statükonun bozulmaması için, El Kaide'nin düşüncesi, Arap devletlerinin, ABD'ye ve Batı'nın laik rejimlere karşı olan etkisini Orta doğunun petrol sorunu olarak yaymaktır. Küreselleşme bu şikâyetlerin küresel kitleye sunulduğu, iletildiği, güçlendirildiği ve iletildiği daha geniş küresel bağlamdır. Petrol sorunları bu tür küresel tüketim için çok uygundur. Küresel iletişim ve medya yoluyla, El Kaide'nin davasını ortaya çıkarmasına yardımcı olacak, korku yaratacak ve El Kaide'nin daha büyük algılanan bir tehdidini üreten bir şekilde çerçevelenmişlerdir.

16 Küreselleşme, Petrol ve Güç Elitleri

Günümüzde iki konunun birleşiminden daha önemli bir konu yok gibi görünmektedir. Bunlar; çokuluslu şirketler ve küresel para politikacılarıdır. Bunlar, ülkelerin politika kararlarını satın alıp, iyi çalışan kamu yönetişimi süreçlerini yok ederler. Enerji de büyük petrol tekelleri tarafından yönlendirilen, yirminci yüzyılın "petrol yüzyılı" boyunca alışkın olduğu güç ve kâr seviyesini korumak için tüm finansal gücü ile savaşmaktadır. Bu yönden, ABD'nin Irak'ın işgali, sömürgeleştirilmesi girişimi tamamen ilgili değilse de 225 milyar varile kadar olası petrol rezervine el konulması, kesinlikle stratejinin önemli bir parçasıdır. Bu strateji 2001 Baharında ABD yönetimi tarafından, on dört haftalık enerji görev gücü sırasında tartışılmış ve planlanmıştır (Standlea, 2006).

Petrol arama ve üretiminin neredeyse katlanarak büyümesi, Orta Doğu'dan Afrika'ya, Güneydoğu Asya'dan Güney Amerika'ya kadar gelişmekte olan ülkelerde paralel dramatik çatışmalara neden oluyor. Petrol üretiminin azalması ve uzman enerji analistlerine göre, petrol ve gazdan elde edilen enerji yakında yılda yüzde 2 oranında azalmaya başlayacaktır. Bu da endüstriyel topluma büyük, doğrudan ekonomik ve sosyal kanamalara neden olabilecektir. Petrol ve doğal gazdaki düşümlüyle beraber, petrol şirketleri de dünyayı umutsuzca yeni ve ekonomik olarak uygun üretim ve nakliye fırsatları aramaya yönetmiştir. Genişletilmiş araştırma, yerel ve / veya yerli halkla artan sayıda çatışmalara neden olmaktadır (Standlea, 2006). Potansiyel olarak en ölümcül fikir birliği varsayımı şudur: Bin Ladin ve El Kaide daha çok öldürdükleri için toplumda savaşı kaybediyor. Bu infazlardan en çok Müslümanlar kaybediyor beyanı" demektir.

17 Terör Suçu İşletmeleri

Terörizm son birkaç on yıl içinde sürekli olarak gangsterleşti. Bu, bir modadan sonra, 21. yüzyılda terörist grupların uyumluluğunu gösteren bir başarı hikâyesidir. Gizli operasyonların ödenmesi, silah ve patlayıcıların satın alınması da dâhil olmak üzere bugün terörist operasyonların finansmanı, sadece yasadışı operasyonların tatmin edebileceği işlem türlerini gerektirmektedir. Bu nedenle, terörist suç teşebbüslerinin evrimi sadece birçok terörist grubun hayatta kalmasını ve genişlemesini sağlamakla kalmamış, aynı zamanda onlara ek esneklik ve hareketlilik sağlamıştır (Thachuk ve Lal, 2018).

Günümüz küresel gelişimin dinamik işletim ortamında dönüştürülmüş terör tehdidiyle başa çıkmak, aşırılık yanlısı grupların neden organize suçlara yöneldiklerini, gelişen suçlu işletmelerine nasıl giriştiklerini ve yeni tehditle mücadele etmek için politika yapıcılarının neler yapabileceğini anlamayı gerektirir.

18 Teröristlerin Çok Para İhtiyaçları

Terör örgütleri (İşletmeler); ticaret, finans, telekomünikasyon ve teknolojiadaki gelişmeler, artan küresel ticaretin uğursuzluğundan yararlanmasını ve kaçakçılık, kredi kartı sahtekârlığı, ticarete dayalı kara para aklama ve hatta siber suçlarla daha fazla ilgilenmelerini sağladı. Çok sayıda grup için, 11 Eylül sonrası dünyaya terörist komplo kurmak, gizli bir verimlilikle gizlice çalışmak anlamına geliyordu; organize suçun mükemmelleştiği gizli operasyonel yöntemlerde deneyimlediler.

“Başlangıçta, El Kaide gibi aşırılık yanlısı örgütler hem kısa hem de uzun vadeli operasyonları finanse etmek için güvenilir alternatif gelir kaynakları aramaya başladılar. Sonuç olarak, pek çok aşırılık yanlısı ilk önce “geleneksel” suç örgütleriyle “bağ” veya yakınsama ilişkileri yoluyla suç teşebbüsüne girmeye başladı. Başlangıçta bu, uyuşturucu laboratuvarlarının korunmasını, hava sahalarının güvenliğinin sağlanmasını veya sahte kimlik belgeleri üretmek için taklitçilere ödeme yapılmasını içeriyordu. Zamanla, kendi yasadışı girişimleri yoluyla daha fazla para kazanabileceklerini fark ederek, bazı terör örgütleri ceza almaya başladı yeterlilikler ve yakında gasp, kredi kartı sahtekârlığı, banka soygunları ve diğer sokak suçları. Oradan silah, uyuşturucu ve insan ticareti üzerine mezun oldular; kaçak mal kaçakçılığı; fidye için adam kaçırma ve diğer suçlar geleneksel olarak organize suçun tasavvuru sayılmaktadır” (Thachuk ve Lal, 2018).

Terörizm insanlığa karşı çirkin bir veba ve insan medeniyetinin yirminci yüzyılında hala böyle barbarca ve iğrenç suç eylemlerine tanık olmamız utanç verici. Teröre karşı tek bir yanıt vardır: Bu, tamamen, tamamen ve her şekilde gerekli olmak üzere Dünya'nın yüzünden yok edilmeli ve silinmelidir. Terörizmi ve onu savunan ideolojiyi reddetmek için yasalar BM'nin tüm üyeleri tarafından yürürlüğe konmalı ve uygulanmalıdır. Terörizmin finansmanı ortadan kaldırılmalı ve terörist ideolojiye, gruplara veya eylemlere fon sağlayanlar, insanlığa karşı suç işleyen suçlular olarak destekledikleri teröristlerle birlikte yasaların en geniş ölçüde kovuşturulmalıdır. Bu çirkin olayın insan topluluklarında bir daha asla kaymaması için terörizmin kökenleri ve nedenleri de ele alınmalıdır (Dawoody, 2016).

Üzücü bir şekilde ve çeşitli nedenlerle Orta Doğu, geçtiğimiz on yıllarda dünyanın diğer yerlerinden daha fazla terörizmin merkezi olmuştur. Böyle bir lanetin nedenlerinden bazıları, bölgenin kültürüne ve tarihine dayanan organik bir ilişki vardır. Terörizm, dünyadaki çeşitli siyasi güçlerin manipüle edilmesiyle dışsaldır. Bu durum, genellikle kendi bencil ve dar çıkarları için sebep üretme şeklindedir. Terörizmin, sebep veya oluş şekli ne olursa olsun, masumları, kurbanları bu tür acımasız barbar eylemler yaparlar. Hatta devlete altyapıya, topluluklara, antik çağlara, dini duygulara ve değerlere büyük zararlar verirler.

Orta Doğu bölgesindeki bazı ülkelerde uygulanan polisiye rejimleri, muhalefeti susturmak ve zalim rejimlere uygulamak için korku, gözdağı verme, hapis, etnik temizlik, adam kaçırma, işkence, kitlesel sınır dışı etme, sansür ve telkin kullanmıştır. Devlet dışı aktörler giderek daha görünür hale 1970'lerde oyuna girmeye başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde, Sovyetlerin Afganistan'ı istilası ve Sovyetlerin Afganistan'dan çekilmesinin sertleştiği Batı destekli İslamcı terör gruplarını (kutsal fiht veya Mücahid olarak tanımlandıkları zaman) üretme fırsatını vermiştir. El Kaide, Taliban, İslami Cihad ve diğerleri gibi gruplar (Dawoody, 2016).

Serbest petrolden 'özgürlük petrolüne': terör, savaş ve Basra Körfezi'ndeki ABD jeopolitiği

Petrolün bulunmasından beri bir asır geçmiştir. Petrol ile dünya yeni ve stratejik bir kaynağa ulaşmış oldu. Petrol rezervlerine erişim ve ilgi, Petrol üreten bir ülkenin güvenliği için kritik hale gelmiştir. Dünya atlardan, arabalara geçerken, petrol küresel ekonominin yakıtı haline gelmiştir. Petrol aynı zamanda bir ülkenin savaş makinesinin (askeri nakliye ve savaş kabiliyeti sağlayan gemiler, tanklar, kamyonlar ve uçaklar) enerjisi oldu. Petrole erişim 20. yüzyıl savaşlarında ve bugünün dünyasında, Basra Körfezi'nin çatışmadan uzak tutulması küresel ekonomi için hayati önem taşımaktadır. Tüm ülkelerin ekonomik altyapısı büyük ölçüde petrole ve giderek doğal gazla bağımlıdır. Bu bağımlılık gelecek yüzyılda gelişecek olsa da, petrol yıllar boyunca baskın enerji kaynağı olmaya devam edebilecektir.

Petrol, yabancı çıkarların, bölgesel ve iç güç dengesinin ve Basra Körfezi'ndeki bölgesel çatışmaların ardında önemli bir itici güç olmuştur. '11 Eylül' terör saldırıları sonucunda petrol ve ABD'nin güvenlik gündemi önemli ölçüde değişti. Bir tarafta, ABD askeri müdahalesine karşı çıkanlar, 'terörle savaşın' bu bölgede yenilenen bir 'emperyalist petrol kapma' için daha uygun bir koruma sağladığını iddia etmiştir. Diğer yandan petrol ve terörizm arasındaki bağlantılar, petrol üreten ülkelerde yönetim sorunlarına da işaret etmiştir. 'Teröre karşı savaş' petrol destekli diktatörlere karşı bir 'kurtuluş savaşı' olarak ortaya çıktı. Bu yönden, ABD dış politikasını, dünya piyasası için petrole ücretsiz erişim sağlamak, petrolün 'özgürlük' sağladığından emin olmak olarak değiştirmiştir (Le Billon ve El Khatib, 2004).

Teröristler, sadece petrol üretim yerlerine ve boru hatlarına saldırmadılar. Boğazlarda ve denizlerde petrol taşıyan tankerlere de yönelik saldırılar olmuştur. Ocak 2000 yılında denizde El Kaide'nin Yemen'deki saldırganları vasıtasıyla, patlayıcı yüklü bir tekneyi tankere çarpmasını denediler. Füze atmaya çalışmış ve ilk saldırı başarısızlıktan sonra, ikincisinde El Kaide intihar bombacıları patlayıcılarla dolu bir sürat teknesinde 2 Ekim'de 2002'de Cole'u 17 denizciyi öldürerek tankerde delik açmışlardır. Ekim 2002'de, patlayıcı yüklü bir tekne Fransız petrol tankeri Limburg'u Yemen sahilinden vurulmuştur. Şubat 2004'te, güney Filipinler merkezli Abu

Sayyaf en az 100 kişiyi öldüren büyük bir feribotta patlama sorumluluğunu üstlenmiştir. Örneğin Haziran 2002'de Fas Hükümeti, Cebelitarık Boğazı'ndan geçen İngiliz ve ABD tankerlerine baskın düzenleyeceğinden şüphelenilen bir grup El Kaide saldırganını tutuklamıştır (Luft ve Kori, 2004).

Birçok deniz taşımacılık şirketi, korsanlık olaylarını bildirememektedir. Sebebi risk yükseleceğinden sigorta risk primleri de yükselmektedir. Uzun süren, zaman alan soruşturmalara yönlendirme korkusundan dolayı, korsanlığın kesin boyutu bilinmemektedir. Daha operasyonel odaklı bir işbirliği aracı şu anda Asya ülkeleri arasında tartışılan Bölgesel Deniz Güvenliği Girişimi'dir. Bu girişim, Malacca Boğazı ve Singapur Boğazı'ndaki deniz aşırı korsanlık ve terörizm tehdidinde olduğundan önlemlerin alınması ile ilgilidir (Luft ve Kori, 2004).

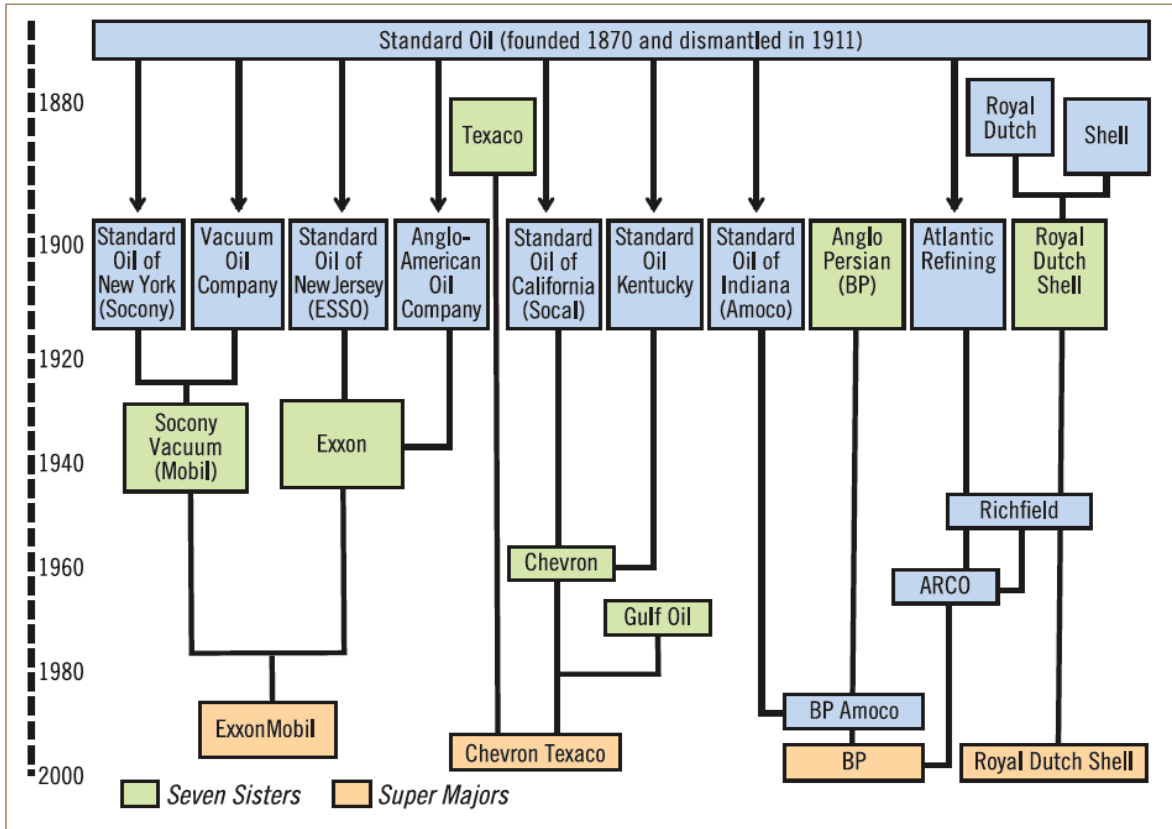
Yukarıda bu önlemlerin alınması Doğu Asya'ya bağlı Orta Doğu petrolünün nakliye mesafesinden sadece 600 mil, aynı zamanda petrol nakliyecilerin Malacca Boğazı'nı güvenle geçilmesini sağlamış olacaktır. Aynı şekilde Hürmüz Boğazı üzerindeki baskıyı azaltmak için İsrail'i dolaşan petrol boru hattı genişletilebilir. Karadeniz'den gelen Rus petrolü, Akdeniz kıyısında İsrail'in Ashqelon limanında boru hattına giriyor. Buradan petrolün Asya'ya gönderildiği Kızıldeniz'deki Elat'a akabilir. Bu rota Akdeniz ve Asya arasında çok daha kısa bir bağlantı sağlayan güvenli bir yol olabilecektir (Barnes, 2005).

En önemlisi, dünyadaki enerji arzının terörist bir hedef olarak kalması muhtemel olduğundan, risk sadece okyanus yollarının güvenliğini iyileştirmekle kalmayıp, aynı zamanda ülkelerin iç petrol borularına yapılacak bir saldırının önlemlerini gerektirmektedir. Petrol enerji kaynağı, İthal enerjiden çok, alternatif yerli enerjiden türetilen yeni nesil enerji ile değiştirerek sağlanabilir. Böyle bir değişim, özgür dünya için enerji bağımsızlığını azaltabilecektir. Kısa zamanda petrolün dünya çapında taşınması ihtiyacını en aza indirecek durum görülmemektedir. Ham, petrolün üretim yerinden tüketim noktalarına varabilmesinde alternatif maliyet olan petrol deniz taşımacılığı önemini koruyabilmektedir. Alınacak arz güvenliği sayesinde, dünya denizlerindeki teröristlerden kaynaklanan, enerji arzının yıkıcı bir şekilde bozulmasına karşı savunmasızlığını da azaltabilecektir.

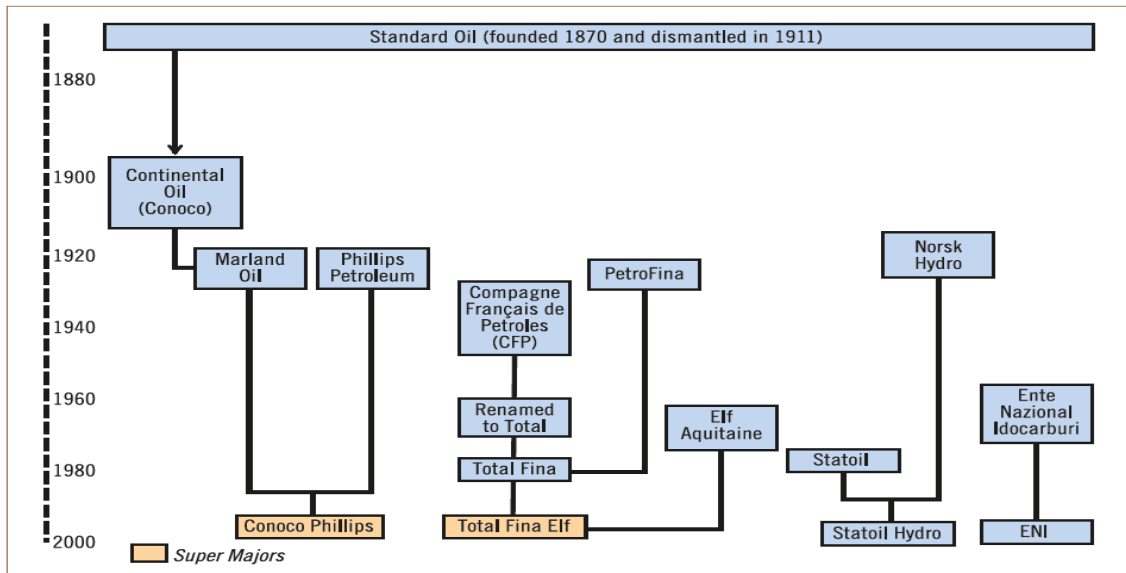
Petrolün bu kadar önemli bir enerji kaynağı haline gelmesinin ham petrolün taşınmasıdır. Boru hatları, gemiler ve mavnalar ham petrol için en yaygın ulaşım platformları olmasına rağmen, dünyanın bazı bölgelerinde demiryolları ve tankerler de kullanılmaktadır. Denizcilik endüstrisi çok parçalı ve petrol tankerleri çoğunlukla uluslararası sulara seyahat etmektedir. Son yıllarda gemi inşasındaki yeni teknolojiler gemilerin daha büyük ve daha güvenli olmasını sağlamıştır (Inkpen ve Moffett, 2011).

Alaska, Çad ve Kamerun, Rusya ve diğer ülkelerdeki boru hatları ile petrolü çok uzak bölgelerden pazarlara taşınmasına izin vermiştir. Boru hatlarının inşası ve yönetimi jeopolitik entrikalarla doludur (kamusal baskı, çıkarlar ve güvenlik gibi...). Bu da boru hattı geliştirme sürecinin yıllar hatta on yıllar sürdüğü anlamına gelmektedir. Ulusal sınırları geçen boru hatları müzakere etmek ve inşa etmek son derece karmaşıktır. Bölgelerinden geçen boru hatlarına sahip ülkelerin, pazarlık olarak kullandıkları bilinmektedir. Teröristler genellikle boru hatlarını sabote ederler. Nijerya ve Irak gibi bazı ülkelerde boru hatlarından petrol hırsızlığı ve ilgili çevre ve güvenlik sorunları günlük olaylar haline gelmektedir (Inkpen ve Moffett, 2011).

Tarihi bakımdan petrol üretiminde iki merkez dikkati çekmektedir. Bunlar; Pennsylvania ve Bakü'dür. Bu merkezlerin ilk yıllarda, petrol endüstrisi bireysel girişimcilerin mülk sahiplerinden petrol çıkarma ve geliştirme hakları kazanmasıdır. Mülk sahipleri özel ve kamu toprak sahiplerinin bir karışımı şeklinde idi. Girişimciler, petrole erişim hakları elde edildikten sonra, gelirin çoğunu toplayarak, petrolü geliştirip ürettir. Hızlı başarıları, büyümeleri ve güçleri hükümetlerin müdahalesine yol açtı. John D. Rockefeller ve Standard Oil tarafından rafinaj ve nakliye sırasında elde edilen tekel gücü sonunda, Standart Petrol Güveninin zorla dağılmasına yol açtı (şekil 1 ve 2). Bakü, Azerbaycan'da hükümet Nobels ve Rothschilds gibi küçük bir petrol girişimcisi yaptırdı. Girişimcilerin oluşturduğu büyük petrol karlılığı üzerine, hükümetlerinin petrolün toplumsal ve ekonomik etkisinin agresif bir şekilde düzenlenmesine yol açmıştır (Inkpen ve Moffett, 2011).

Şekil 1. Uluslararası Petrol Şirketlerinin (IOC) Bugüne Evrimi **Kaynak:** Deutschebank, 2008. Andrew Inkpen, Michael H. Moffett (Naklen) ,a.g.e.,s.53

Şekil 2. Günümüz IOC'lerinin Evrimi (International Oil Company, IOC) (şekil 1'den devam) **Kaynak:** Deutschebank, 2008. Andrew Inkpen, Michael H. Moffett (Naklen) ,a.g.e.,s.54

19 Ortadoğu Petrolünün Stratejik Önemi

Orta Doğu toprakları inanç dünyası dışında ve petrol bulunmadan önce her hangi bir özelliği yoktu. Petrol bulunduğundan sonra önemi artmıştır. Coğrafi konumu yönünden, ayrı bir öneme sahiptir. Petrol ve coğrafi konum birleşince stratejik bir önemi ortaya çıkmıştır. Özellikle bölgenin, Birinci Dünya savaşından sonra önemini gittikçe artırmıştır. Bölge, ABD için, yeni bir kritik karar alanı olmuş ve bunun nedeni de büyük petrol kaynağı olmasıdır (Eller, 1956).

Birinci Dünya Savaşı sonrası modern Ortadoğu'nun yaratılmasından sonra hükümet sistemlerinin evrimi hem iç hem de dış pek çok zorluğa tanık olmuştur. Yönetim ve hükümet sistemleriyle Batılı ilişkiler şeffaflıklarına, açıklıklarına, hesap verebilirliklerine, verimliliklerine, meşruiyetlerine, temsillerine ve kamu hizmetlerine dayanmıyordu. Aksine, bölge, Batı çıkarları, istikrar ve güvenlik için kamu hizmeti ilkelerini feda ediyorlardı. Bu nedenle polis devleti, yolsuzluk, kayırmacılık, sansür, siyasi baskı, altyapının bozulması, eksiklikle donatılmış, hükümetlerin en belirgin yönleri haline gelmiştir. Hizmet, modası geçmiş düzenlemeler ve büyük ölçüde etkisiz bürokratik sistem, zayıf planlama, yetersiz ekonomik yatırımlar, artan yoksulluklar, işsizlik ve devlete aşırı güven kaybı şeklinde olmuştur (Eller, 1956).

20 Türkiye'nin Çevresindeki Terör Örgütleri

Türkiye'nin güneyinde, ABD'nin Irak'ın işgalinden sonra, bölgede bir otorite boşluğu olmuştur. Otorite boşluğunu kendilerinin illegal olarak kurdurdukları CIA destekli marjinal terör örgütü vasıtasıyla, hem Türkiye'ye hem de Suriye'ye yönelik terörist faaliyetlerde bulunmaktadır. "7 Nisan 2017 'de ABD, Başkan Trump'ın talimatıyla sabaha karşı Suriye'nin Humus kenti yakınlarındaki El Şayrat üssünü vurmuştur. Gerekece olarak, Suriye hükümetinin İdlib'te kimyasal saldırı düzenlediği iddiaları üzerine yapılan operasyonda 59 Tomahawk füzesi kullanmıştır. Başkan Trump, bu operasyonun ABD'nin "hayati ulusal güvenlik çıkarlarına uygun" olduğunu açıkladı" (<https://www.bbc.com/turkce/live/39525615> (08.06.2020)). Bu durum bölgeye yönelik stratejik bir enerji tehdidinden başka bir şey değildir. Suriye ve Irak, ABD'nin sınır komşusu, ticaretine karşı misilleme, uluslararası politik tercihlerine karşı bir davranış içerisinde olmamıştır. Aslında, Irak ve Suriye'deki zengin petrol rezervlerinden pay almaktan başka bir şey değildir. Bu durum, Suriye'yi yalnızlaştırma politikası ile daha çok Rusya'ya yakınlaştırmıştır. Aynı durumu Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov ABD'nin Suriye'ye saldırısını; "tamamen uydurulmuş bir bahaneyle yapılmış saldırgan bir eylem" olarak tanımlamıştır." (<https://www.bbc.com/turkce/live/39525615> (08.06.2020)).

TARİH	ÖRGÜTÜN ADI	YÖNETİCİSİ	BAĞLI OLDUĞU ÖRGÜT	BULUNDUĞU ÜLKE
1999	Cemaat el Tevhid vel Cihad	Ebu Musab Ez Zerkavi	El Kaide	Afganistan-Irak
Ekim 2004	Tanzim Kaidat el cihat fi Bilad el Rafidayn	Ebu Musab Ez Zerkavi	El Kaide	Irak
Ocak 2006	Mücahidin Şura Konseyi	Ebu Musab Ez Zerkavi	El Kaide	Irak
Haziran 2006	Mücahidin Şura Konseyi	Ebu Musab Ez Zerkavi	El Kaide	Irak
Ekim 2006	Irak Sözde İslam Devleti	Ebu Hamza el Muhacir- Ebu Ömer El Bağdadi	El Kaide	Irak
2010	Irak Sözde İslam Devleti	Ebubekir el Bağdadi	El Kaide	Irak
2013	Irak ve Şam Sözde İslam Devleti	Ebubekir el Bağdadi	-	Irak ve Suriye
Temmuz 2014	Sözde İslam Devleti	Ebubekir el Bağdadi	-	

Tablo 2. Ortadoğu'da Terör Örgütünün Ortaya Çıkış Süreci **Kaynak:** Türkiye'nin DEAŞ İle Mücadelesi, T.C. İç İşleri Bakanlığı, 17 Temmuz, 2017, s.8

Yukarıdaki Tablo 2 de görüleceği gibi, Türkiye'nin güneyinde ter alan Irak ve Suriye'de kurulan ve faaliyette bulunan İslami terör örgütlerinin kuruluşları görülmektedir. İslami terör örgütlerinin kuruluşu 1999 – 2014 yılları arasındadır. Çok üzücü olan bir durum da, İslam'ın terörle ilişkilendirilmesidir. İslam'ın terörle ilişkisi olmadığı gibi, böyle bir din anlayışı da yoktur. Maalesef bazı örgütlerinin adı İslam'ın ileri gelen kişilerin isimleriyle anılmasıdır. Örnek olarak, Fatimiyyun (Afganlardan) ve Zeynebiyyun (Pakistanlılardan) gibi isimler, Hz. Ali'nin kızı Zeynep bint Ali gibi. Aşağıda bu durum ayrıca anlatılacaktır.

"YPG/PKK'nın işgal ettiği Suriye'nin El Ömer, Tanek ve Rimeylan bölgelerinde çıkan petrolü, Rusya'nın korumasında Esed rejimine taşıdığı iddia edildi. kirli ortaklığın en açık göstergesi olarak, Bölgedeki PKK-Esed rejimi ve Rusya koalisyonunun ispatı olan yerel kaynakların görüntülediği olayda, PKK işgalindeki bölgedeki petrol, havadan ve karadan Rusya'nın desteğiyle Esed rejimine taşınmaktadır. Kara yolundan tankerlerle taşınan petrol, havadan ise Rus askeri helikopterleriyle korunuyor. Referans medya isimli haber sitesinin yayımladığı görüntülerde, bölgedeki petrol trafiğinin ve kirli ortaklığın geldiği boyut gözler önüne seriliyor.

Rusya, Suriye'deki askeri varlığını genişletirken bir yandan da özellikle Tel Rıfat bölgesindeki örgüt mensuplarıyla Rus askeri polisi arasında iş birliğinin devam etmektedir. Askeri uzmanlar, Rusya'nın günden güne Suriye'de askeri varlığını özellikle petrol sahalarına yönelik hâkimiyet noktasında artırmaktadır. Bölge uzmanları, Rusya-YPG/PKK işbirliğinde petrol taşınan bölgenin Suriye'deki en büyük barajın bulunduğu Tabka bölgesi olduğunu hatırlatarak, bölgenin stratejik bir önemde olduğunu altını çiziyor. Ayrıca Tabka'da stratejik bir hava üssü bulunuyor. BBC, Ekim 2019'da ABD askerlerinin bölgeden çekilmesinin ardından Tabka'daki hava üssüne, Rus Mu-35 ve Mi-8 tipi askeri helikopterlerin iniş yaptığı görüntülerin ortaya çıktığını bildirmişti." (QHA, 2020).

“İran'ın bölgede kullandığı devlet dışı aktörler, 1979 sonrası süreçte mezhepsel dayanışma üzerinden rejimin ihracı politikasına katkıda bulunmaları için aktif hale getirilmiş ve endoktrinasyona tabi tutulmuştur. Tahran'dan sağlanan propaganda ve askeri lojistik destekle adeta canlanarak ve etkinleşerek bölge ülkelerinin siyasetinde önemli güç unsurları haline gelmişlerdir. *Mollalar, bağlantılı oldukları diğer ülkelerdeki paydaşlarını siyasal anlamda uyandırarak mobilize etmeye, böylece hedef ülkelerin iç işlerini yönlendirmeye başlamışlardır. Bu devlet dışı aktörler, 1979 sonrası süreçte mezhepsel dayanışma üzerinden rejimin ihracı politikasına katkıda bulunmaları için aktif hale getirilmiş ve endoktrinasyona tabi tutulmuşlardır. Özellikle İran-İrak savaşının yaşandığı sekiz yıllık dönemde (1980-1988) Bahreyn'den Lübnan'a, Kuveyt'ten Irak'a kadar pek çok ülkede İran destekli terör gruplarının saldırıları, bombalamaları, uçak kaçırma ve suikast eylemleri görülmüştür. İran destekli terör grupları, özellikle Obama'nın başkanlığı döneminde, İran ile ABD'nin işbirliği çerçevesinde, DEAŞ'a karşı mücadeleyi sebep olarak göstererek, Suriye'den Irak'a, Yemen'den Lübnan'a kadar her yerde hâkimiyetlerini pekiştirdiler.*

İran'ın en önemli devlet dışı aktörü Lübnan'daki Hizbullah örgütüdür. Hizbullah bir anlamda İran'ın ilk göz ağrısıdır; diğer örgütler için de adeta örnek konumdadır. Ülkedeki (Lübnan) Şii kesimi politize eden Hizbullah, İran'ın çıkarları için Lübnan'da devlet içinde devlet olmuş; kuruluş amacını “İsrail'e karşı direniş cephesi” olarak belirtse de, Suriye iç savaşının başlamasıyla birlikte, Esed rejiminin muhafızlığını üstlenmiş ve Suriye muhalefeti de en önemli tehdit/hedef olarak görmüştür.

Hizbullah Suriye muhalefetiyle girdiği savaş üzerinden, bir anlamda dolaylı olarak neredeyse dokuz yıldır Türkiye'yi de hedef almakta. Irak'taki Şii gençliği de Haşdi Şabi, Ketaib Hizbullah, Bedir Örgütü, Asaib ehl el Hak gibi Irak merkezli örgütlerin içinde radikalleştirip bu militanları Suriye'de Esed rejiminin saflarında savaşmaktadır. Hizbullah, bahse konu devlet dışı terör örgütleri vasıtasıyla, Suriye'de kalıcı olmayı da hedeflemektedir. Bu politikanın ilk örneği daha önce Lübnan'da uygulanmış ve İran açısından epey başarılı olmuştur. Hizbullah'ın bu başarısı bugün Suriye'de, Irak'ta ve Yemen'de pratiğe dökülmeye ve İran'ın bu ülkelerdeki kalıcı nüfuzu paramiliter aktörler aracılığıyla yerleştirilmeye çalışılmaktadır.” (AA, 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/iran-destekli-terorist-gruplarin-suriye-deki-varligi-/1732926> (08.06.2020).

“İran'ın devlet dışı aktörlerden ve yabancı terörist savaşçılardan yararlanması artık bir devlet politikası haline gelmiştir ve İran elindeki her imkânı da bu amaca hizmet etmesi için kullanmaktan geri durmamıştır. İran otoriteleri İran'a göçmen olarak gelen Afgan ve Pakistanlı Şii kökenli göçmenlerden ve ucuz işgücünden yararlanıp bunlardan *Fatimiyyun (Afganlardan) ve Zeynebiyyun (Pakistanlılardan)* tugayları adını verdikleri paramiliter örgütler kurarak Suriye'deki muhalefete karşı savaşmaktadır. Özetle İran, kendisine sığınan ucuz iş gücü ve göçmenlerden dahi yabancı terörist savaşçı meydana getirecek ölçüde gözünü karartmıştır.” (AA, 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/iran-destekli-terorist-gruplarin-suriye-deki-varligi-/1732926> (08.06.2020).

“Suriye'de Hizbullah militanlarından sonra *ikinci büyük yabancı savaşçı güç olan Fatimiyyun birliklerinde 10 bin ila 12 bin arası Hazara kökenli Afgan bulunuyor.* Amacını Hz. Ali'nin kızı Zeynep bint Ali'nin türbesini muhafaza etmek olarak tanımlayan *Zeynebiyyun Tugayı da 2 bin kişilik Pakistan kökenli yabancı terörist savaşçıdan oluşuyor ve Suriye'deki savaşta İran tarafından kullanılıyor.* Her iki terörist örgüt de 2019 yılında ABD Hazine Bakanlığı tarafından terör örgütleri listesine alınmıştır. İlginç bir şekilde bu örgütlere, İslam tarihinde çok önemli bir yeri olan Ehl-i Beyt'e mensup fertlerin isimleri verilmektedir. *Afganlardan oluşturulan örgüte Hz. Fatma'nın isminden, Pakistanlılara Hz. Ali'nin kızı Zeynep'ten mülhem isimler verilirken; yine Hz. Hüseyin'in kızı Rukiye'nin ve Hz. Ali'nin Ümmü'l-Benîn'den olan oğlu Ebu Fadl Abbas'ın isimleri de diğer paramiliter gruplara verilerek Seyyide Rukiye ve Ebu Fadl Abbas Tugayları oluşturulmuştur.” (AA, 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/iran-destekli-terorist-gruplarin-suriye-deki-varligi-/1732926> (08.06.2020).*

Yukarıda belirtilen bu tugaylar Suriye'deki varlıklarını Şam'da bulunan *Seyyide Zeynep türbesini korumak şeklinde tanımlıyorlar.* Türbenin kutsallığıyla Şam'ın müdafaasını birbirine eşitleyerek Esed rejiminin korunmasını kutsal bir amaca hizmet olarak gösteriyorlar. İran bu şekilde, başka ülkelerin vatandaşlarını da Suriye'deki savaşın bir parçası haline getirerek, bu insanları kutsal bir amaç için mücadele ettiklerine inandırıyor. Afganistan parlamentosunda milletvekili olan Belkıs Ruşen, Afganistan'da Tacik ve Hazara liderlerin Kasım Süleymani'nin ölümü nedeniyle İran'a başsağlığı mesajları yayınlamalarına karşı çıkarak Süleymani'nin 5 bin 500 Afgan gencinin Suriye'de ölmesinin sorumlusu ve Afganistan'da en çok cinayet işleyen kişi olduğunu iddia etmiştir. Ruşen ayrıca İran'ın, Afgan göçmenlerin inançlarını kötüye kullanarak bir lokma ekmek için Suriye'ye savaşa gönderdiğini de ifade etti. Öte yandan Tahran yönetimi, Afganistanlı ve Pakistanlı bu yabancı milislere ve ailelerine daimî oturma veya vatandaşlık vereceği taahhüdünde bulunarak, bunu İran meclisine yasa tasarısı olarak sunmuş durumda. Bu tasarıya göre, Suriye'de savaşan ve ölen milislerin ailelerine vatandaşlık verilecek ve ölenlerin naaşları da İranlı şehitlerin mezarlıklarına defnedilecektir. Bu konuda dini lider Hamaney de kanun tasarısının takipçisi olduğunu birkaç kez dile getirmiştir.

İran destekli terör grupları, özellikle Obama'nın başkanlığı döneminde, *İran ile ABD'nin işbirliği çerçevesinde, DEAŞ'a karşı mücadeleyi sebep olarak göstererek, Suriye'den Irak'a, Yemen'den Lübnan'a kadar her yerde hâkimiyetlerini pekiştirmişlerdir.* Bugün *Yemen'deki Ensarullah* bile Hizbullah'tan eğitim alıyor, silahlarını İran veriyor ve Hizbullah'la aynı sloganları kullanıyor. Bölgenin Obama ve Demokratlar

döneminde tam anlamıyla İran'a bırakılması, **bugün bir anlamda ABD'nin Suriye'deki çıkarlarına füze olarak geri dönmektedir.**

3 Ocak 2020 Öldürülen, Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'nin adının İdlib'deki muhaliflere rejim tarafından atılan roketlere yazılması ve sanki onun intikamını alıyormuşçasına bir mesaj verildiğinin gösterilmesi, Esed rejimi saflarındaki İran destekli terör gruplarının ne kadar etkin ve güçlü olduklarını gözler önüne seriyor. İdlib'deki muhalifleri terörist olarak niteleyen güçler ve odaklar, Suriye'de çoğunluğu temsil eden muhalifleri acımasızca katleden bu paramiliter çeteler, hakkında ağızlarını dahi açmıyorlar. Bu durum akla, Türk askerlerine ateş açabilme cüretini gösteren rejim güçlerinin içinde bu türden İran destekli terör gruplarının olup olmadığı sorusunu da getiriyor. İran'ın Kudüs Gücü birliklerinin veya bahse konu paramiliter gruplarının Suriye'deki rejimin ordusunun içindeki güçlerinin ne düzeyde olduğu ve rejim ordusunu ne ölçüde yönlendirdikleri de bilinmeye muhtaç meselelerdir." (AA, 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/iran-destekli-terorist-gruplarin-suriye-deki-varligi-/1732926> (08.06.2020).

Suriye'de İran destekli terörist gruplara bakıldığında;" **Lübnan Hizbullahı, Suriye Hizbullahı, Bedir Tuğayları, Fatimiyyun Tuğayı, Zeynebiyyun Tuğayı, Ammar bin Yasir Tuğayı, İmam Hasan Tuğayı, Seyyide Rukiye Tuğayı, Irak Hizbullahı, Seyyid eş-Şüheda Tuğayları, Şehit Muhammed Bakır es-Sadr Tuğayı, Asaib ehl el Hak örgütü, el Hamad Tuğayı, Seddu Şuheda Taburları, Hizbullah Nuceba Hareketi, el Vaat es-Sadık Birliği, Esedullah Galip Tuğayı, Ensarü'l-Akide Birlikleri, Haddamü'l Akile, el Hüseyin Tuğayı, Nafiz Esadullah Birlikleri, Ketaib İmam Ali, Ebu Fazıl Taburu, Ceş eş-Şa'bi, Ebu Fadl Abbas Tuğayı, Kuvvet er-Rida, el Galibiyyun, Zülfikar Tuğayı, Kuteyb Seyyit Şüheda gibi yirmiden fazla paramiliter grup olduğunu görürüz.** Bunların hemen hemen hepsinin flama ve bayrakları birbirlerine benzerdir ve genellikle **Hz. Peygamber'in Ehl-i Beyt'ine** mensup bir zatın ismini taşıdıkları görülür. İddialara göre, 150-200 bin milis 500 dolar ve civarı maaşlar karşılığında, İran'ın desteği altında, bölgede savaşmaktadır. Bu miktar Afgan Hazara ve Pakistanlı gruplarda daha da düşmektedir. Bu grupların Suriye içinde nerelere konuşlandığına baktığımızda, İmam Muhammed Bakır es-Sadr Tuğayının orta ve doğu Suriye'de, Ebu Fadl Abbas Tuğayının Şam'da, Suriye Hizbullah'ının da Halep ve İdlib başta olmak üzere kuzeybatı Suriye'de aktif olduğunu görüyoruz." (AA, 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/iran-destekli-terorist-gruplarin-suriye-deki-varligi-/1732926> (08.06.2020). Paramiliter bu grupların İslam düşüncesiyle de bir ilişkileri yoktur.

"ABD Hazine Bakanlığı'nın değerlendirmelerine göre; İran'ın Hizbullah'a yıllık maddi yardımı 700 milyon doları bulmakta. Bunu diğer örgütlere de genişlettiğimizde miktar daha da katlanmaktadır. İran bu paramiliter örgütleri destekleyip Orta Doğu'da aşırı harcamalar yaparken, diğer yandan kendi halkının ihtiyaçlarını karşılayamamakta, ekonomisi gittikçe kötüleşmekte, teröre verdiği destekten dolayı son dönemde iyice ağırlaşan ambargo şartları İran halkının sokaklara dökülmesine ve rejimi hedef almasına neden olmaktadır. İran'ın Orta Doğu'nun çeşitli ülkelerinden toplayarak endokrine ve mobilize ettiği bu milis güçlerini finanse etme politikası, içerdeki rejimi bölgeye yayma stratejisi ve Arap dünyasında kendi aleyhine bu faaliyetlerinden dolayı doğurduğu orantısız öfke, hiç beklenmedik bir şekilde rejimin içerden çöküşüne neden olabilecek hatalardır. Bölgede radikalleşmeyi sürekli körükleyen, başka ülkelerin iç işlerine müdahale eden, terör eylemlerini finanse eden bir İran hem bölge ülkeleri hem de Batı bloğu tarafından daha fazla izolasyonla karşı karşıya kalacaktır. Ayrıca Türkiye ile örtülü bir savaş Suriye üzerinden sürdürmeye devam etmeleri, Türk askerine ve Türkiye tarafından desteklenen muhaliflere imzalı roketler fırlatmaları, Türkiye'nin nasıl bir örtülü tehditle karşı karşıya olduğunu da göstermektedir." (AA, 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/iran-destekli-terorist-gruplarin-suriye-deki-varligi-/1732926> (08.06.2020).

- ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2019 Yılı Terörizm Ülke Raporunda, Türkiye'nin DEAŞ'la mücadelesi ve Yabancı Terörist Savaşçıların (YTS) hareketlerinin önlenmesi konusundaki çabaları yansıtılmakta, PKK'nın içeride ve dışarıda ülkemizin çıkarlarına yönelik terörist saldırılarının devam ettiği vurgulanmaktadır. Esasen Türkiye, güvenlik güçleri DEAŞ'la göğüs göğüse mücadele veren yegâne ülkedir. Ayrıca, YTS hareketlerinin önlenmesinde sorumluluklarını yerine getirerek, uluslararası toplumun güvenliğine ciddi katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan, Türkiye terör örgütleriyle mücadelede sınırları ötesinde gerçekleştirdiği operasyonlarda sivil can kayıplarının oluşmaması için her zaman azami tedbirleri almaktadır MFA, 2020. http://www.mfa.gov.tr/sc_-56_-abd-disisleri-nin-terorizm-raporu-hk-sc.tr.mfa (25.06.2020).

Raporda, ülkemizin YPG'yi, PKK'nın Suriye'deki kolu olarak değerlendirdiği belirtilerek, YPG'nin PKK ile aynı terör örgütü olduğunun üstü örtülmeye çalışılmaktadır. Bu yaklaşım YPG'nin terörist kimliğinin açıkça vurgulanmasından kaçınılması anlamına gelmekte, dahası ABD'nin bu terör örgütüyle işbirliğini teyit etmektedir. Öte yandan, PKK ve YPG'nin aynı örgüt olduğuna ilişkin ABD'li yetkililerin, askerlerin ve kurumların açıklamaları da ortadadır. ABD'nin bir terör örgütüyle mücadele ederken başka bir terör örgütüyle işbirliği yapmasının doğru olmadığını artık anlaması gerekmektedir • MFA, 2020. http://www.mfa.gov.tr/sc_-56_-abd-disisleri-nin-terorizm-raporu-hk-sc.tr.mfa (25.06.2020). ABD, petrol menfaati olunca müttefiklik ilişkisi maalesef çalışmamaktadır.

Son aylarda Suriye'nin kuzeyinde, Kürtlerin denetimindeki bölgede bulunan bir petrol sahasıyla ilgili olarak, Suriye Demokratik Güçleri PYD (SDG) ile bir Amerikan şirketi arasında varılan anlaşmaya Türkiye ve Suriye sert tepki göstermiştir. Türkiye Dışişleri Bakanlığı, "terör örgütü" ve "PKK'nın uzantısı" olarak nitelendirdiği Kürt

silahlı gücü YPG'nin (Halk Savunma Birlikleri) öncülüğündeki SDG'nin, **Delta Crescent** adlı bir Amerikan şirketiyle anlaşmasının kabul edilemeyeceğini açıklamıştır • MFA, 2020. http://www.mfa.gov.tr/sc_-56_-abd-disisleri-nin-terorizm-raporu-hk-sc.tr.mfa (25.06.2020).

- "Suriye'nin doğal kaynakları Suriye halkına aittir. ABD'nin uluslararası hukuku hiçe sayan, Suriye'nin toprak bütünlüğüne, birliğine ve egemenliğine kasteden ve terörizmin finansmanı kapsamına giren bu adıma destek vermesini esefle karşılıyoruz. Hiçbir meşru saikle gerekçelendirilemeyecek olan bu tasarruf asla kabul edilemez." BBC, <https://www.bbc.com/turkce/live/39525615> (08.06.2020).

Suriye Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada ise SDG ile yapılan petrol anlaşmasının tarafı olan Amerikan şirketinin adı verilmedi. Amerikan Senatosu Dış İlişkiler Komisyonu'nda Senatör Lindsey Graham, SDG (PYD) ile bir Amerikan şirketi, Suriye'nin kuzeydoğusundaki petrol sahalarının modernizasyonu konusunda anlaşmaya varıldığını bildirmesi üzerine; "Bu durum iki kurumun da çöküşüne zemin hazırlar. **ABD merkezli Delta Crescent Energy LLC** adlı şirketin, Suriye'nin kuzeydoğusunda petrol çıkarmak, işlemek ve ticaretini yapmak üzere YPG/PKK uzantısı SDG ile yaptığı anlaşma hukuken geçersiz. Uluslararası Adalet Divanı ve Amerikan iç hukukunda terör örgütlerini desteklemek ve onlarla anlaşma imzalamak suçtur. Söz konusu şirket ve imza atan taraflar yargılanacaktır. ABD hükümetine rağmen son söz Amerikan anayasasında olacaktır." <https://www.aa.com.tr/dunya/prof-dr-casin-abdli-sirketin-ypg-pkk-ile-yaptigi-petrol-anlasmasi-uluslararasi-hukuka-aykiri/1932320> (15.08.2020).

"Böylece ABD-İsrail ittifakı terör örgütü YPG/PKK aracılığıyla bölgede hâkimiyetini artıracak. Plana göre günlük üretimin önce 60 bin varile, sonra kademeli olarak 380 bin varile çıkarılması hedefleniyor. Üretimin 60 bin varile çıkması halinde petrolün bugünkü piyasa değerinden günlük 3 milyon dolar, 380 bine çıktığı takdirde günlük 19 milyon dolar PKK'ya para aktarılacak. Bu da yıllık 7 milyar dolar yapıyor." <https://www.aa.com.tr/dunya/prof-dr-casin-abdli-sirketin-ypg-pkk-ile-yaptigi-petrol-anlasmasi-uluslararasi-hukuka-aykiri/1932320> (15.08.2020). "Bölgede bir terör devletini finanse edecek miktarda petrol mevcuttur." Türkiye sınırlarına yakın bölgede terörist yapıya izin veremeyeceği gibi Suriye'nin toprak bütünlüğüne de aykırıdır. Bu durum şunu kanıtıyor: ABD terörist grupları petrol çıkarı için desteklemektedir.

21 Sonuç

Stratejik kaynak olan petrolün bulunmasından günümüze kadar çok kanlı savalar olmuştur. Bu savaşların sonunda, petrol çıkan ülkeleri kendi hükümlerine alanına almış, ya da ham petrol çıkan ülkeleri kendi kontrollerine almışlardır. 1900'lü yılların hegoman ülkesi İngiltere, stratejik kaynağa ulaşması için çok gayret göstermiştir. Petrolü elde etmek için İngiliz başbakanı Winston Churchill, petrol için "Bir damla petrol, bir damla kandan daha değerlidir" sözü, günümüzde de geçerliliğini artırarak korumaktadır. II. Dünya savaşından sonra, İngiltere hegomonik yapısı sona ermiş, yeni hegomonik ülke ABD olmuştur.

Petrol, eski çağlarda Bitümen olarak bilinen bir maddedir. Petrol ilk defa, 1846 da Bakü, Bibi-Haybat'da, daha sonraki 1859 Albay Drake'in Pennsylvania'da keşfedilmiştir. Petrol, Batı ve Doğu'daki Kafkaslar ana üretim merkezi haline gelmiştir. Orta Doğu. Petrolün evrimsel gelişimi ve belirginliği 1900'lü yıllara rastlar. Dünya çapında petrolün evriminde ve kartelleşmesinde ilk aşama da başlamış olmuştur. Başka bir deyişle, D'Arcy'nin 1901'de İran'daki petrol imtiyazı, 1908'de Mescidi Süleyman'ın (güneybatı İran) petrolünün ve daha sonraki İngiltere'nin sömürgesi, ekonomik ve politik hâkimiyetinin keşfedilmesine yol açmıştır. Daha sonra, II. Dünya Savaşı'ndan sonrası, ABD'nin yükselen gücü, petrolün evrimi, 1950-72 geçiş dönemi olarak tanımlanan bir aşamaya geçmiş ve 1970'lerin başında petrolün küreselleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Orta Doğu'nun kıymeti ise, değişen kumların altında petrolün varlığının önemli bir dönüm noktası olmuştur. Sonunda 1973-74 petrol krizi yoluyla petrolün tam teşekküllü bir küreselleşmeye ve küreselleşmesine yol açan bir geçiş olmuştur. 1973-74 petrol krizinin rolü ve kartelleşmedeki sonucunda petrolün küreselleşmesi, rekabetçi bir evrim mekanizmasını göstermiştir. Çeşitli petrol üreten bölgelerin eşit olmayan maliyetlerine (ve verimliliklerine) karşı dünya çapında farklı fiyatlandırmalara neden olmuştur.

Petrol kaynakları bakımından zengin olan Orta Doğu coğrafyasına Osmanlı Devleti hâkimdi. 16 Mayıs 1916'da Sykes-Picot İngiliz-Fransız Gizli Anlaşması ile bu bölgedeki Osmanlı toprakları parçalanmış ve küçük büyük krallıklara ayrılmıştır. Bu krallıklar İngiliz ve Fransız Mandater yönetimine tabi tutulmuşlardır. Mandater yönetimle yönetilenlerden birisi de Suudi Arabistan'dır. Mandater yapıdaki ülkelerin toplamında Ortadoğu petrollerinin kabaca % 62'sine sahiptir. Bu gün Ortadoğu'daki ülkelerin çoğu Batı ülkelerin ve özellikle ABD'nin kontrolü altındadır.

1967 yılında Arap – İsrail Savaşı sonrasında, Arap ülkeleri kendi aralarında Arap Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (APIEÜÖ), kurmuşlardır. APIEÜÖ, İsrail'i destekleyen, ABD, İngiltere, Batı Almanya gibi ülkelere petrol ambargosu koymuştur. Ayrıca, Örgüt, petrol arzını da azaltmıştır. Bununla beraber, Batılı Ülkelerde petrol girdi maliyetleri artmıştır. Özellikle ABD'de Dolar devalüe edilmiş ve Bretton Woods Sistemi çökmüştür. Bu olayların sonucunda; ABD de petrol maliyetlerini azalmak için Stratejik Petrol Rezervi (SPR), 1975'te kurulmuştur. ABD, 1 milyar varil ham petrole petrol depolama kapasitesini kurarak, petrol arzındaki kesintilerden korumak için stratejik önlemler almıştır. Petrol Krizinin ilgili ekonomik politik teoriler geliştirilmiştir. Bunlardan birisi de Petrol

Krizinin Bağımlılık Teorisi'dir "1960'larda Latin Amerika'da ortaya çıkmıştır. Doğu ülkelerinin geri kalmışlığını, bu ülkelerin batılı ülkelerin geçirdiği tarihsel aşamalardan geçmemesi nedeniyle ve bilimsel-teknolojik gelişmelerden yoksun olmasıyla açıklamaya çalışan modernleşme teorisine tepki olarak doğmuştur.

Terörizm tarihin her döneminde vardır. ABD Başkanlarının çoğu çıkar çatışmaları nedeni olan terörizmle öldürülmüştür. Terörizm I. Dünya Savaşının başlamasının da sebebi olmuştur. Terörün insan hayatındaki her normalliği yok etme, insan dinamiklerini tam ve sarsılmaz korkuya boyun eğdirmeye dayalı açık bir tehlikedir. Böylesi bir terör örgütü, periyodik bombalar ve terör eylemleri devletlerin varoluşuna, insanların sosyal hayatlarına, mal ve can güvenliğine kastetmektedir. Bazı durumlarda devletler, açık ve gizli terör örgütlerine, parasal, politik ve silah yardımı da sağlayarak, terör örgütlerini kendi amaçları için kullanmaktadırlar. Bu durumda, teröre destek veren devletin amacı, diğer bir devletin yeraltı servetlerine ulaşmayı, ya da yönetim biçimlerini değiştirmek içindir. ABD'nin Kuzey Irak ve Suriye'deki PKK ve PYD'yi desteklemesi örnek olarak verilebilir. Terörizm, insanlık için çirkin bir vebadır. İnsan uygarlığının yirmi birinci yüzyılda bu tür barbarca, iğrenç suç eylemlerine hala tanık olunması utanç vericidir. Terörizme verilecek tek bir yanıt vardır: Yok edilmeli ve yeryüzünden, tamamen ve her şekilde silinmelidir. Terörizmi destekleyen herkes ifşa edilmeli ve insan topluluğundan reddedilmelidir.

Uluslararası terörizm ve ülkelerdeki iç terörizm kendi başına bir hareket değildir. Mutlaka uluslararası bir desteği vardır. Uluslararası çıkar çevreleri bazen bu terör gruplarını taşeron olarak kullanırlar. Uluslararası terörizmin belirleyicileri, iç terörizmin belirleyicileri hakkında bilgilendirici olmak zorunda değildir. Günümüz ulus ötesi terörizminin çoğu, zengin ülkelere yönelik şikâyetlerden kaynaklanıyor gibi görünmektedir.

Petrol ve terörizm ilişkisi, 1967 Arap – İsrail çatışmasından sonra Ortadoğu'da görülmeye başlamıştı. Ortadoğu petrol zengini ülkelerin yönetimleri zengin, halkı ise sefalet içinde yaşamalarından kaynaklan sosyal huzursuzluklar terörizme davet çıkarmıştır. Ortadoğu'da Petrol ihraç eden Arap toplumu, daha demokratik bir yönetim ile refah toplumu oluşturmak için bir grup mücadele vermektedir. Bu grup, örgütlenmemiş, kendiliğinden ham, halka açık meydanlardaki barışçıl direnişleri ile medyada toplandılar. Bu hareket, Arap Baharı olarak bilinmeye başladı. Ne yazık ki bu ülkeler demokratik olmadığı için grubun yeniliği ve örgütsüz doğası nedeniyle, tam bir başarıya ulaşamamıştır. Başka bir grup, altıncı yüzyıl İslami Hilafetine ve Şeriat Hukukunun anayasallaşmasına dönebilecek bir yönetim değişikliği istemesidir. Bu tür bir kavram Ortadoğu'daki vatandaşların çoğunluğu tarafından paylaşılmadığından, çoğu (Müslümanlar dâhil) dini kişisel meseleler olarak görmüşler ve şiddet olarak görmemişlerdir. Bu görüşte olanlara karşı dini şiddet aracı olarak kullanan bir grup terörist eylemler şeklinde şiddete başvurarak gündem oluşturmuşlardır (İŞİD gibi). İslam dini terörist bir din değildir. Uluslararası terörizmin stratejik kaynak petrol ile yakın ilişkilidir. Sovyetlerin dağılmasından sonra Rusya- Çeçenistan savaşının nedeni 1990'da Çeçenistan'ın bağımsızlığını ilan etmesi, bunun Rusya tarafından kabul edilmemesi, I. Çeçenistan çatışmasına neden olmuştur. Sebebi de Çeçenistan'daki zengin petrol ve doğal rezervlerdi. Rusya'nın karşı çıkması ve II. Çeçen- Rus çatışmasında, Rus Yönetiminin çatışmada ağır silahlar kullanarak, Çeçen çatışmasını sonlandırmıştır. Bu gün bölge petrolü Rusya'nın kontrolündedir. Bir başka durum da 1990 16 Ocak'ta Rusya'nın Azerbaycan'a müdahalesi, ardından Ermenistan'ın Karabağ'ı işgal etmesi, Son aylarda Ermenistan'ın BTC petrol boru hattının geçtiği Tovuz Bölgesine saldırmasının ardında da stratejik kaynak petrol vardır. Bir başka oyun da Libya'da oynanmaktadır.

Stratejik kaynak petrolün küreselleşme ile Orta Doğu petrolü arasındaki bağ, petrol parası ve petrol ekonomileriyle desteklenen statüko ile küreselleşmenin baskılarının neden olduğu değişim arasındaki gerilimin ötesine uzanmaktadır. El Kaide'nin düşüncesi, mevcut statükonun bozulmaması için, Arap devletlerinin, ABD'ye ve Batı'nın laik rejimlere karşı olan etkisini Orta doğunun petrol sorunu olarak yaymaktır. Küreselleşme bu şikâyetlerin küresel kitleye sunulduğu, iletildiği, güçlendirildiği ve iletildiği daha geniş bir ağdır. Petrol sorunları bu tür küresel tüketim için çok uygundur. Küresel iletişim ve medya yoluyla, El Kaide'nin davasını ortaya çıkarmasına yardımcı olacak, korku yaratacak ve El Kaide'nin daha büyük algılanan bir tehdidini üreten bir almasına yardımcı olmuştur.

Esas petrol terörü, 9 Eylül 2001 de El Kaide'nin ABD New York'ta İkiz Kulelere terörist saldırısı ile daha çok gündeme gelmiştir. ABD yönetimi, teröristlerin küresel eylemlerini desteklemek için kullanılabilecek fonların, hem toplanması ve hareketini bastırma çabası da dâhil olmak üzere geleneksel olmayan yöntemlere, kurumlara ve kaynaklara başvuran uzun süreli bir mücadele olacağını açıklamışlardır. Terörle savaşı kazanmak için diplomasi, istihbarat, yasa uygulama aracı, her türlü mali etki ve kaynağı emrimize yönlendireceğiz diyerek yeni bir dönemi başlatmışlardır. Bu stratejinin altında yatan mantık, devlet merkezli bir mantıktır. Devletler, stratejinin merkezinde yer alır ve kendi topraklarından kaynaklanan eylemlerden sorumlu tutulurlar. Devletlerin, istihbarat toplamayı, kanun yaptırımını güçlendirerek ve terörizmin finansmanına karşı yeni mali kontroller getirerek, küresel terörizmin zorluklarıyla başa çıkma konusundaki zorlayıcı kapasitelerini artırmaları gerekmektedir.

Teröristler, sadece petrol üretim yerlerine ve boru hatlarına saldırmazlar. Boğazlarda ve denizlerde petrol taşıyan tankere de yönelik saldırılar olmuştur. Örnek olarak; Ocak 2000 yılında denizde El Kaide'nin Yemen'deki saldırganları vasıtasıyla, patlayıcı yüklü bir tekneyi petrol tankerine çarpmasını denediler. Füze atmaya denediler ve ilk saldırı başarısızlıktan sonra, ikincisinde El Kaide intihar bombacıları patlayıcılarla dolu bir sürat teknesinde 2 Ekim'de 2002'de Cole'u 17 denizciyi öldürerek petrol tankerinde delik açmışlardır. Ekim 2002'de, patlayıcı yüklü

bir Fransız petrol tankeri Limburg'u Yemen sahilinden vurulmuştur. Şubat 2004'te, güney Filipinler merkezli Abu Sayyaf en az 100 kişiyi öldüren büyük bir feribotta patlama sorumluluğunu üstlenmiştir. Buradan; Petrol tankerlerine saldıran teröristleri petrol ihraç eden ülkeler finanse ederek, petrol fiyatlarının artmasını sağlarlar. Böylelikle terörizmin istekleri yerine getirilebilir. Diğer bir durum da, Petrol tanker şirketleri, riskli bölgelerde tanker sigortası büyük paralara neden olmaktadır. Petrol taşıma şirketleri çoğu zaman kendilerine olan terörist faaliyetleri açıklamazlar. Dolaylı olarak teröristlere finansal destek sağlayabilmektedirler.

Türkiye'nin güneyinde, ABD'nin Irak'ın işgalinden sonra, bölgede bir otorite boşluğu olmuştur. Otorite boşluğunu kendilerinin illegal olarak kurdurdukları CIA destekli marjinal terör örgütü vasıtasıyla, hem Türkiye'ye hem de Suriye'ye yönelik terörist faaliyetlerde bulunmaktadırlar. 7 Nisan 2017 'de ABD, Başkan Trump'ın talimatıyla sabaha karşı Suriye'nin Humus kenti yakınlarındaki El Şayrat üssünü vurmuştur. Gerekçe olarak, Suriye hükümetinin İdlib'te kimyasal saldırı düzenlediği iddiaları üzerine yapılan operasyonda 59 Tomahawk füzesi kullanmıştır. Asıl amaç, ABD petrol şirketlerin Suriye'nin kuzeyindeki zengin petrol alanlarına yerleşmektir. Bunun için terör örgütü olan PKK/ PYD'yi desteklemektedir. Elde edilen petrolden terör örgütlerine parasal destek sağlamaktır. Bu destek olunca terörizm bölgesel ve küresel olarak bitmeyecektir. Ne yazık ki Türkiye'nin güney sınırında varlığını sürdüren sözde İslami terör örgütleri bulunmaktadır. Bunların başında IŞİD, El - Kaide ve İran destekli para karşılığı çeşitli yerlerden gelen teröristler vardır. Bu terörist gruplar, İslam'ın önde gelen isimlerini, kurdukları terör örgütlerine vermektedirler. Bu durum, gerçek İslam dünyasında kabul görmedi. Nedeni "İslam'ın Terörle Hiç İlişkisi Yoktur. İslam Dini İnsanı Yaşatmak İçin Vardır". Batı toplumları da İslam ülkelerine ve insanlarına kuşku ile bakmaktadır. Batı toplumunun tek kuşku duymadığı madde, Ortadoğu İslam ülkelerinde bulunan petrol ve onu elde etmeleridir. Bunun için bölgedeki terörist grupları açık ve gizli desteklemektedirler.

Kaynakça

- AA, 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/iran-destekli-terorist-gruplarin-suriye-deki-varligi-1732926> (08.06.2020)
- AA, 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/prof-dr-casin-abdli-sirketin-ypg-pkk-ile-yaptigi-petrol-anlasmasi-uluslararasi-hukuka-aykiri/1932320> (15.08.2020)
- Adams, 2003. **Terrorism, Terrorism & Oil, South Sheridan Tulsa**, Oklahoma.
- Avcı, Rusya için Çeçenistan neden bir sorun?, <https://www.celikhanhaber.com/makale/rusya-icin-cecenistan-neden-bir-sorun--3476.html> (20.07.2020)
- Abadie, 2013. "The Economics of National Security", *American Economic Review*, Vol. 96, No. 2, s. 50.
- Armaoğlu, 1984. **20.Yüzyılsiyasi Tarihi1914-1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Genel Yayın No: 252, Tarih Dizisi 17.
- Bahgat, 2004. "Terrorism and Energy, Potential for a Strategic Realignment", *World Affairs*, Vol. 167, No. 2, s. 51.
- Bamberger, 2010. **The Strategic Petroleum Reserve: History, Perspectives, and Issues** (Ed. Albert L. Strait Editor), New York.
- BBC, <https://www.bbc.com/turkce/live/39525615> (08.06.2020)
- Biersteker ve Eckert, 2008. **Countering the Financing of Terrorism**, New York.
- Barnes, 2005. "Global Flows: Terror, Oil, and Strategic Philanthropy." *African Studies Review*, 48 (1): 1–23.
- Bina, 2013. **A Prelude to the Foundation of Political Economy: Oil, War and Global Polity**. Palgrave Macmillan, New York.
- Charles ve Jones, 2012. **Essentials of Strategic Management**, (Third Edition), South-Western. USA.
- Chia-yi Lee, 2016. "Oil and Terrorism: Uncovering the Mechanisms", *Journal of Conflict Resolution*, 62(2).
- CNBC, 2014. <https://www.cnbc.com/2014/09/14/oil-smuggling-theft-extortion-how-isis-earns-3m-a-day.html> (0.05.2020)
- Dawoody, 2016. **Eradicating Terrorism from the Middle East, Policy and Administrative Approaches**. Springer International Publishing, Switzerland.
- Eller, 1956. "The Strategic Importance of Middle East Oil", *Journal of Petroleum Technology*, Vol. 8, No, 5.
- Enerji Bakanlığı, 2010. <https://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Petrol>
- Fouskas ve Gökay, 2005. **The New American Imperialism**. Praeger Security International Westport, Connecticut, London.
- Gezimanya, <https://gezimanya.com/suudi-arabistan/suudi-arabistanin-kisa-tarihi> (20.05.2020)
- Inkpen ve Moffett, 2011. **The global oil & gas industry : Management, Strategy, And Finance, Pennwell Corporation**.
- İslam Ansiklopedisi, 2010. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sykes-picot-antlasmasi> (06.06.2020)

- Le Billon ve El Khatib, 2004. “From free oil to ‘freedom oil’: terrorism, war and US Geopolitics in the Persian Gulf, Geo Politic”. *Journal Geopolitics*, Vol. 9, No. 1.
- Luft ve Kori, 2004. “Terrorism Goes to Sea”, *Foreign Affairs*, Vol. 83, No. 6.
- Merari, 2007. **Terrorism as a Strategy of Insurgency**,(Ed: Gérard Chaliand and Arnaud Blin), **The history of terrorism : from antiquity to al Qaeda**, The Regents of the University of California.
- MFA, 2020. http://www.mfa.gov.tr/sc_-56_-abd-disisleri-nin-terorizm-raporu-hk-sc.tr.mfa (25.06.2020)
- QHA, 2020. <https://qha.com.tr/haberler/guvenlik/kirli-ortaklik-teror-orgutu-ypg-pkk-rusya-nin-kontrolunde-rejime-petrol-tasiyor/203632/> (08.06.2020)
- Rockmore, 2011. **Before And After 9/11, A Philosophical Examination of Globalization, Terror, and History**, New York.
- Barnes, 2005. “Global Flows: Terror, Oil, and Strategic Philanthropy”. *African Studies Review*, 48 (1): 1–23.
- Standlea, 2006. **Oil, Globalization, and the War for the Arctic Refuge**, State University of New York Press.
- T.C İç İşleri Bakanlığı, 2017. **Türkiye’nin DEAŞ İle Mücadelesi**. Ankara.
- Thachuk ve Lal, 2018. **Terrorist Criminal Enterprises, Financing Terrorism through Organized Crime**. Terrorist Criminal Enterprises içerisinde.
- Vaçagayev, 2008. <http://ajanskafkas.com/arastirma-yazilari/cecen-petrolunun-kisa-tarihcesi/> (20.07.2020)
- Yergin, 2003. **Petrol, Para ve Güç Çatışmasının Epik Övküsü**. (Çev. Kamuran Tuncay), İş Bankası Kültür Yayınları,3. Baskı, İstanbul.